

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

ΚΩΒΕ

ΚΡΑΤΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ
ΒΟΡΕΙΟΥ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ
www.ntng.gr

ΘΕΑΤΡΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ 2006-2007

ΚΡΑΤΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ ΒΟΡΕΙΟΥ ΕΛΛΑΔΟΣ

Όνειρο καλοκαιρινής νύχτας

Ουίλιαμ Σαίξπηρ

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ

Πρόεδρος

Νίκος Μακραντωνάκης

Αντιπρόεδρος

Σπύρος Παγιατάκης

Μέλη

Ρούλα Αλαβέρα

Ρήγας Αξελός

Τιτίκα Βλαχοπούλου

Θανάσης Μπίντας

Γιάννης Χρυσούλης

Καλλιτεχνική Διεύθυνση

Νικήτας Τσακίρογλου

Αναπληρωτής Διευθυντής

Κωνσταντίνος Οικονόμου

ΚΡΑΤΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ ΒΟΡΕΙΟΥ ΕΛΛΑΔΟΣ

όνειρο καλοκαιρινής νύχτας

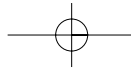
Ουίλιαμ Σαίξπηρ

Θεατρική Περίοδος 2006-2007

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
κδβε
ΚΡΑΤΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ
ΒΟΡΕΙΟΥ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΘΕΑΤΡΙΚΗ ΕΝΩΣΗ
www.ntng.gr

Πρώτη παράσταση: Παρασκευή 10 Νοεμβρίου 2006

ΜΟΝΗ ΛΑΖΑΡΙΣΤΩΝ - Σκηνή Σωκράτης Καραντινός

όνειρο καλοκαιρινής νύχτας

Ουίλιαμ Σαίξπηρ

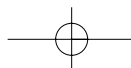
Μετάφραση: Χριστίνα Μπάμπου-Παγκουρέλη
Σκηνοθεσία-μουσική επιμέλεια: Πέρης Μιχαηλίδης
Σκηνικά-κοστούμια: Kenny McLellan
Χορογραφία-βοηθός σκηνοθέτη: Τατιάνα Μύρκου
Φωτισμοί: Χρήστος Γιαλαβούζης
Βοηθός σκηνογράφου: Χριστίνα Μανώλα
Βοηθός σκηνοθέτη β': Βάσω Τριανταφύλλου
Οργάνωση παραγωγής: Ηλίας Κοτόπουλος

Διανομή (με σειρά εμφάνισης):

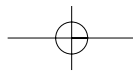
Πέτρος Σφήνας
Νικόλαος Στημόνης
Φραγκίσκος Φυσούνης
Θωμάς Καζάνης
Μέγγενης
Ροβέρτος Πειναλέος
Θησέας
Ιππολύτη
Αιγέας
Ερμία
Λύσανδρος
Δημήτριος
Ελένη
Όμπερον
Τιτάνια
Πουκ ή Ροβέρτος Καλότροπος
α' Ξωτικό
β' Ξωτικό
γ' Ξωτικό
Καλόγερος - Ζογκλέρ

Νίκος Παναγιωτίδης
Φούλης Μπουντούρογλου
Νίκος Μαγδαληνός
Δήμος Κουτρούλης
Γιώργος Κώτσος
Γρηγόρης Μήττας
Μίλτος Σαμαράς
Κατερίνα Δασκαλάκη
Φώτης Ζήκος
Βαλέρια Χριστοδουλίδου
Γιώργος Ρούφας
Άρης Τσαμπαλίκας
Μαίρη Ακριβοπούλου
Απόστολος Γκλέτσος
Ιωάννα Παγιατάκη
Κλαίρη Χριστοπούλου
Εύα Σωφρονίδου
Φαίη Ζαρμπή
Μαρία Μαλλούχου
Παναγιώτης Παλαιολόγος

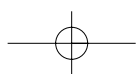
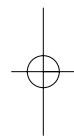
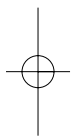
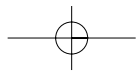
Μεταξύ α' και β' μέρους διάλειμμα 10'.

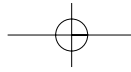

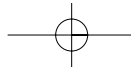

A. Τσαμπαλίκας, Μ. Ακριβοπούλου, Κ. Δασκαλάκη, Μ. Σαμαράς, Β. Χριστοδουλίδου, Γ. Ρούφας

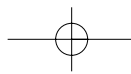

Α. Γκλέτσος, Ι. Παγιατάκη

Α. Γκλέτσος, Κ. Χριστοπούλου

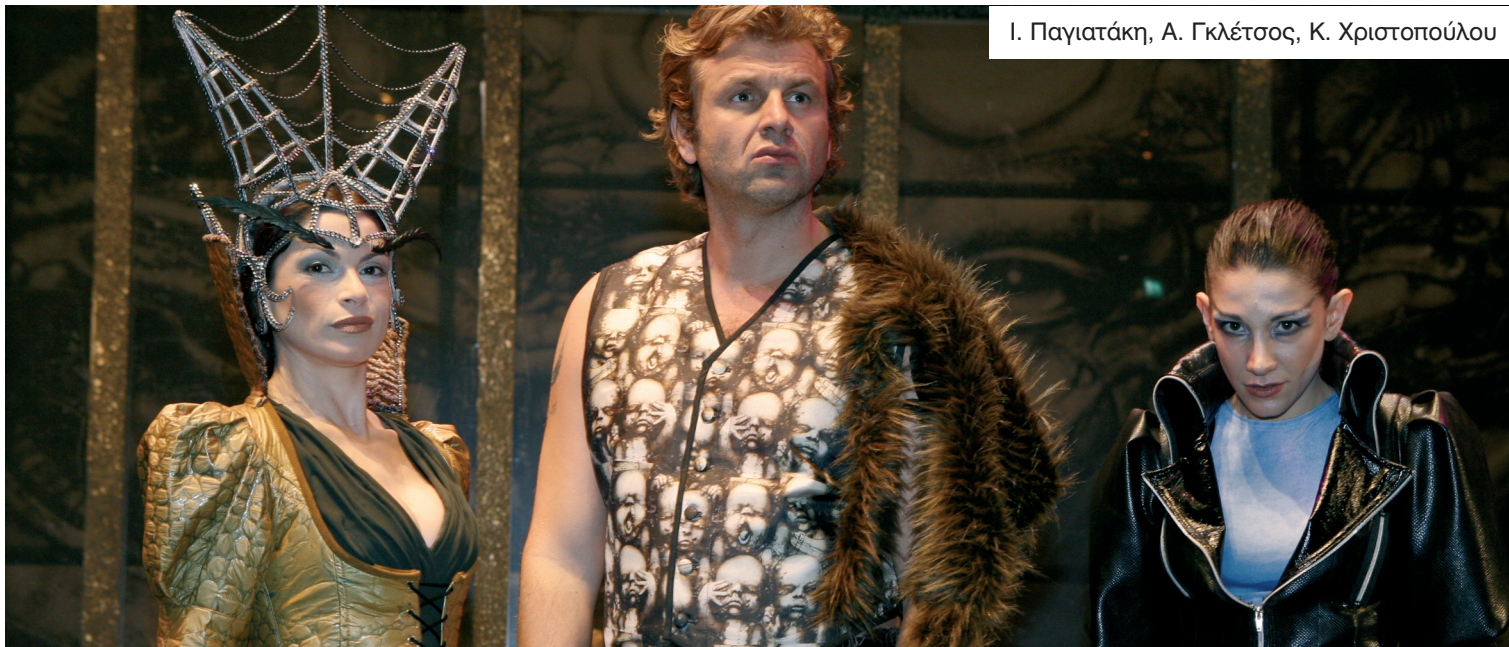
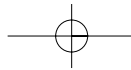

Φ. Ζαρμπί, Ι. Παγιατάκη, Ε. Σωφρονίδου, Μ. Μαλλούχου

Ν. Μαγδαληνός, Γ. Κώτσος, Ν. Παναγιωτίδης, Φ. Μπουντούρογλου, Γ. Μήττας, Δ. Κουτρούλης

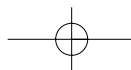

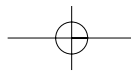
Ι. Παγιατάκη, Α. Γκλέτσος, Κ. Χριστοπούλου

Α. Τσαμπαλίκας, Μ. Ακριβοπούλου, Φ. Ζήκος, Β. Χριστοδουλίδου, Γ. Ρούφας

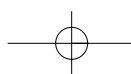

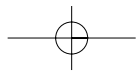
Μ. Σαμαράς, Κ. Δασκαλάκη, Φ. Ζήκος

Α. Τσαμπαλίκας, Μ. Ακριβοπούλου, Α. Γκλέτσος, Β. Χριστοδουλίδου, Γ. Ρούφας

Flouk

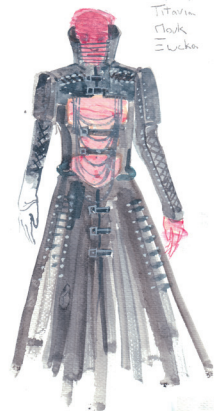
Flouk

Flouk

Qmepov
Ticavia
Flouk
Ewiko

Qmepov

Qmepov

Ticavia

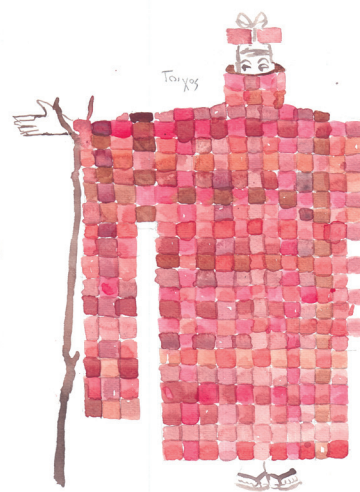
Ticavia

Σζημωης

Tomyos

Ewiko y3

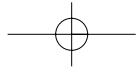
Ewiko

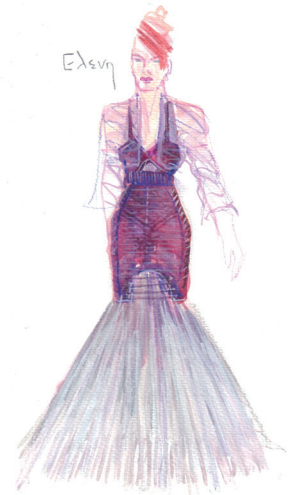
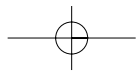
Θαδελ

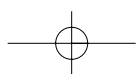
Πυραμω

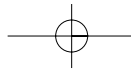

Σχέδια κοστούμιών του
Kenny McLellan

Ουίλιαμ Σαίξπηρ (1564-1626)

Ο Ουίλιαμ Σαίξπηρ, γιος του Τζον Σαίξπηρ και της Μαίρης Άρντεν, γεννήθηκε στο Στράτφορντ-απόν-έιβον, το 1564. Το γεγονός ότι υπάρχουν πολύ λίγα στοιχεία για τη ζωή του καθιστά εξαιρετικά δύσκολη την ανασύνθεση της βιογραφίας του. Είναι βέβαιο ότι βαφτίστηκε στις 26 Απριλίου του 1564, ενώ πιθανή ημέρα γέννησής του θεωρείται η 23^η Απριλίου. Ο πατέρας του ήταν ένας ευκατάστατος έμπορος γαντιών και μικροκτηματίας, ο οποίος το 1565 έγινε δημοτικός σύμβουλος και, πιθανώς, το 1571, δήμαρχος. Γύρω στο 1576, όμως, θα χρεοκοπήσει και θα χάσει τη θέση του.

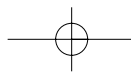
Είναι πολύ πιθανό ότι ο Ουίλιαμ Σαίξπηρ μαθήτευσε δωρεάν, χάρη στη θέση του πατέρα του στο δημοτικό σχολείο του Στράτφορντ. Εκεί πρέπει να διδάχτηκε λατινικά, ιστορία και λίγα ελληνικά. Το επίπεδο των σπουδών ήταν υψηλό, ωστόσο ο Σαίξπηρ δεν συνέχισε τις σπουδές του στο πανεπιστήμιο.

Δεν γνωρίζουμε τίποτα για τη ζωή του μέχρι το 1582, χρονιά στην οποία παντρεύεται την κατά οκτώ χρόνια μεγαλύτερή του

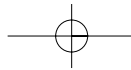
Άννα Χάθαγουεϊ. Μέσα σε έξι μήνες το ζευγάρι αποκτά την πρώτη του κόρη, τη Σουζάνα. Το 1585 γεννιούνται τα δίδυμα Χάμνερ και Ιουδήθ. Ο Χάμνερ πέθανε το 1596 και τάφηκε στο Στράτφορντ. Η Ιουδήθ έμεινε στη γενέτειρά της ως το θάνατό της, το 1662.

Από το 1585 ως το 1592 τα ίχνη του Σαίξπηρ χάνονται. Εικάζεται ότι εγκατέλειψε το σπίτι του και την οικογένειά του για να περιοδεύσει με έναν λονδρέζικο θίασο. Δεν είναι γνωστό το πότε ακριβώς άρχισε να δουλεύει μόνιμα στο Λονδίνο. Αυτό που είναι σίγουρο είναι ότι μέχρι το 1592 το όνομά του είναι ήδη γνωστό τους θεατρικούς κύκλους του Λονδίνου. Αυτή τη χρονιά ο Robert Green, ένας πανεπιστημιακής μόρφωσης συγγραφέας, στο έργο του *Μιας δεκάρας πνεύμα*, αναφερόμενος στον *Ερρίκο Στ'* (γ' μέρος), σαρκάζει «ένα τυχάρπαστο κοράκι», που ενώ είναι «ένας παραγιός για όλες τις δουλειές, νομίζει πως μόνο αυτός μπορεί να σειεί τη θεατρική σκηνή της χώρας». Η επίθεση αυτή εναντίον του αποτελεί την πρώτη βάσιμη ένδειξη ότι ο Σαίξπηρ ήταν ήδη γνωστός συγγραφέας και ηθοποιός, τον οποίο φθονούσαν πολλοί και ιδιαίτερα οι «πανεπιστημιακοί» συγγραφείς.

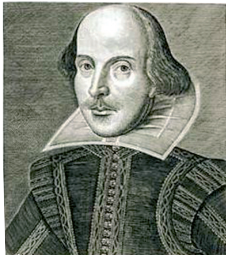
Μέχρι το 1591 ο Σαίξπηρ είχε γράψει δύο έργα: το β' και γ' μέρος του *Ερρίκου Στ'*. Το α' μέρος γράφτηκε τελευταίο, το 1592. Μέχρι το 1594, όταν είχε τα χρήματα και την επαγγελματική εμπειρία για να γίνει συντάκτορας στο νεοσχηματισμένο θίασο του Λόρδου Αρχιθαλαμηπόλου (Lord Chamberlain's Men), είναι πιθανό ότι έγραψε τις τρεις πρώτες κωμωδίες του, την *Κωμωδία των παρεξηγήσεων*, τους *Δύο άρχοντες της Βερόνα* και το *Ημέρωμα της στρίγγλας*, καθώς και τις δύο αιματηρές τραγωδίες τους, τον *Τίτο Ανδρόνικο* (με τον Έντουαρντ Άλεϊν στον ομώνυμο ρόλο) και τον *Ριχάρδο Γ'*, έργο που συμπληρώνει την τριλογία του *Ερρίκου Στ'*. Εκείνη την περίοδο κλείνουν τα θέατρα στο Λονδίνο λόγω της επιδημίας της

SHAKESPEARE'S
COMEDIES,
HISTORIES, &
TRAGEDIES.
Published according to the True Originall Copies.

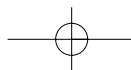
Printed by I. I. and E. B. in London.

πανούκλας (1592-1594). Ο Σαίξπηρ γράφει δύο αφηγηματικά ποιήματα *Αφροδίτη και Άδωνις* (1593) και *Βιασμός της Λουκρητίας* (1594), που τα αφιερώνει στον Κόμη του Σαουθάμπτον, ισχυρό άντρα της εποχής. Την ίδια περίοδο πρέπει να άρχισε να γράφει και τα σονέτα του, που θα εκδοθούν στο σύνολό τους το 1609.

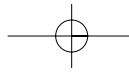
Από το 1594 και μετά, το θέατρο θα απασχολήσει τον Σαίξπηρ όχι τόσο ως ηθοποιό – ποτέ, άλλωστε, δεν φαίνεται να ερμήνευσε μεγάλους ρόλους – αλλά ως θιασάρχη και φυσικά ως δραματοουργό. Πρόκειται για την εποχή που στο Λονδίνο δημιουργούνται δύο μεγάλοι θίασοι: ο Θίασος του Λόρδου Αρχιθαλαμηπόλου (Lord Chamberlain's Men), με επικεφαλής τον Σαίξπηρ και τον ηθοποιό Ρίτσαρντ Μπάρμπεϊτζ και ο Θίασος του Λόρδου Ναυάρχου (Admiral's Men), με επικεφαλής τον Έντουαρντ Άλεϊν. Ανάμεσα στο 1594 και στο 1598 φαίνεται να έγραψε τον *Βασιλιά Ιωάννη*, τις κωμωδίες *Αγάπης αγώνας άγονος*, *Όνειρο καλοκαιρινής νύχτας* και *Ο έμπορος της Βενετίας*, την εξαιρετικά δημοφιλή τραγωδία *Ερρίκος Δ'* και τον *Ερρίκο Ε'*, που ανήκουν στον κύκλο των ιστορικών έργων του. Το 1596 καταφέρνει να αποκτήσει οικογενειακό οικόσημο και ένα χρόνο αργότερα αγοράζει ένα από τα πιο όμορφα σπίτια του Στράτφορντ, το Νιού Πλέις.

Εκείνη την περίοδο τα θέατρα στο Λονδίνο είχαν να αντιμετωπίσουν απειλές μόνιμου κλεισίματος. Το 1598 ο Θίασος του Λόρδου Αρχιθαλαμηπόλου αντέδρασε στην απειλή έξωσης από το «Θέατρο», που ήταν η μόνιμη στέγη του θιάσου, μεταφέροντας την ξυλεία του στη νότια όχθη του Τάμεση και χτίζοντας με αυτήν το θέατρο «Γκλόουμπ» (Σφαίρα). Τα μεγαλύτερα έργα του Σαίξπηρ γράφτηκαν τη δεκαετία 1599-1608 και κατά πάσα πιθανότητα παραστάθηκαν στο θέατρο «Γκλόουμπ». Σε αυτά συμπεριλαμβάνονται οι ώριμες κωμωδίες *Πολύ καλό για το τίποτα*, *Όπως σας αρέσει* και *Δωδέκατη νύχτα*, οι πιο «σκοτεινές» κωμωδίες *Τέλος καλό, όλα καλά*, *Με το ίδιο μέτρο* και *Τρωίλος και Χρυσήδα*, που οι μελετητές τις κατατάσσουν στα «προβληματικά» έργα, οι *Εύθυμες κυράδες του Ουίνδσορ*, ένα έργο που γράφτηκε για να ικανοποιήσει τις απαιτήσεις του κοινού για έναν δεύτερο Φάλσταφ, και οι μεγάλες τραγωδίες *Ιούλιος Καίσαρας*, *Άμλετ*, *Οθέλλος*, *Βασιλιάς Ληρ*, *Μακμπέθ*, *Αντώνιος και Κλεοπάτρα*, *Κοριολανός* και *Τίμων ο Αθηναίος*.

Στις 29 Μαΐου του 1603 ο Ιάκωβος ο Α', ο διάδοχος της Ελισάβετ, με βασιλικό διάταγμα παίρνει υπό την προστασία του τον Θίασο του Λόρδου Αρχιθαλαμηπόλου, που μετονομάζεται σε Θίασο του Βασιλιά (King's Men). Το 1608 ο Θίασος του Βασιλιά απέκτησε κι ένα δεύτερο κλειστό θέατρο, το «Μπλάκφραϊαρς». Τα τελευταία έργα του Σαίξπηρ, ο *Περικλής* (εικάζεται ότι γράφτηκε σε συνεργασία με τον Τζον Ουίλκινς), ο *Κυμβελίνος*, το *Χειμωνιάτικο παραμύθι* και η *Τρικυμία*, χαρακτηρίζονται μυθιστορίες και φανερόνουν, ακόμη κι αν το ξεπερνούν, το συνεχώς αυξανόμενο ενδιαφέρον για το θέαμα και τις απρόσμενες και απίθανες λύσεις. Στις 29 Ιουνίου του 1613, κατά τη διάρκεια της παράστασης του *Ερρίκου Η'* (έργο το οποίο ο Σαίξπηρ πιθανόν το έγραψε μαζί με τον Φλέτσερ), το «Γκλόουμπ» έπιασε φωτιά. Το θέατρο καταστράφηκε εντελώς, αλλά ευτυχώς δεν υπήρξαν θύματα. Οι ηθοποιοί έσωσαν από την πυρκαγιά και τα χειρόγραφα του Σαίξπηρ.

Ο θίασος ξεκίνησε αμέσως τις εργασίες για την ανέγερση του θεάτρου. Ωστόσο, ο Σαίξπηρ δεν θα είναι πλέον μέλος του θιάσου. Αποσύρεται στη γενέτειρά του, το Στράτφορντ, στα κτήματά του, όπου και θα περάσει τα τελευταία χρόνια της ζωής του. Τον Μάρτιο του 1616 θα αρρωστήσει βαριά. Σύμφωνα με την παράδοση, ύστερα από μια γερή οινοποσία με τους φίλους του Μπεν Τζόνσον και Μάικλ Ντρέιτον θα ανεβάσει υψηλό πυρετό και μετά από ένα μήνα θα πεθάνει, σε ηλικία 52 ετών. Θάφτηκε στις 25 Απριλίου του 1626 μέσα στην εκκλησία του Στράτφορντ.

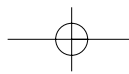
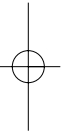
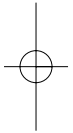
Από το 18^ο αιώνα και μετά αναπτύχθηκαν διάφορες θεωρίες που αμφισβητούν την πατρότητα των έργων του Σαίξπηρ. Οι θεωρίες αυτές χρησιμοποίησαν ως επιχείρημα την «ταπεινή καταγωγή» του Σαίξπηρ και τη διόλου ακαδημαϊκή του παιδεία. Αυτές τις αμφισβητήσεις καταρρίπτουν οι μαρτυρίες της εποχής, σύμφωνα με τις οποίες ο Σαίξπηρ τόσο ως ποιητής όσο και ως δραματουργός, γνώρισε την καταξίωση ήδη από τους σύγχρονούς του. Δύο συνάδελφοί του ηθοποιοί, ο Τζον Χέμινγκς και ο Χένρι Κοντέλ, επιμελήθηκαν την πρώτη έκδοση των έργων του το 1623. Σε αυτήν περιλαμβάνεται κι ένα ποίημα του Μπεν Τζόνσον, στο οποίο αποκαλεί τον Σαίξπηρ «ψυχή του αιώνα του», για να δηλώσει αμέσως μετά ότι «δεν ανήκει σε μια εποχή αλλά σε όλες».

Πηγές:

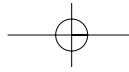
Michael Stapleton, *The Cambridge Guide to English Literature*, Cambridge, 1983.

Martin Banham, *The Cambridge Guide to Theatre*, Cambridge, 1995.

(Αναδημοσίευση από το πρόγραμμα του Κ.Θ.Β.Ε. για την παράσταση *Δωδέκατη νύχτα*, 1999-2000)

Λίγα λόγια για το ἔργο της Χριστίνας Μπάμπου-Παγκουρέλη

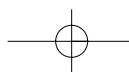
Ἡ πρώτη γραπτή αναφορά συγγραφέως στο *Ὄνειρο καλοκαιρινῆς νύχτας* γίνεται το 1598. Ἡ παράδοση θέλει τον Σαίξπηρ να γράφει το ἔργο για τον γάμο κάποιων ευγενῶν, δὲν υπάρχουν ὅμως ιστορικά στοιχεία που να εδραιώνουν αὐτὴν τὴν ἀπόψη.

Το ἔργο αποτελείται ἀπὸ 2222 στίχους, τὸ 81% του κειμένου εἶναι ἔμμετρο, ἐνῶ μόνο τὸ 19% πρόζα, καὶ εἶναι τὸ τέταρτο μικρότερο σε διάρκεια ἔργο του Σαίξπηρ μετὰ τὴν *Κωμωδία τῶν παρεξηγήσεων*, τὴν *Τρικυμία* καὶ τὸν *Μακμπεθ*. Ἐπειδὴ ἔχει αρκετὲς ομοιότητες στο ὕφος με τὸ *Ἀγάπης ἀγῶνας ἀγῶνος*, εικάζεται ὅτι γράφτηκε μετὰξὺ 1594 καὶ 1596, λίγο πρὶν ἢ λίγο μετὰ ἀπὸ τὸν *Ρωμαίῳ καὶ τὴν Ἰουλιέτα*. Στὴν πρώτη του ἐκδοση πάντως, τὸ 1600, ἀναφέρεται ὅτι τὸ ἔργο ἔχει «παιχτεῖ ἐπανεὶλημμένως» ἀπὸ τὸν Θίασο του Λόρδου Ἀρχιθαλαμηπόλου.

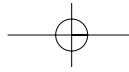
Τὸ *Ὄνειρο καλοκαιρινῆς νύχτας*, περισσότερο ἴσως ἀπὸ οποιαδήποτε ἄλλη κωμωδία του Σαίξπηρ, εἶναι μιὰ σάτιρα. Σατιρίζει τὸ θέατρο καὶ τοὺς ηθοποιούς, τὸν ἔρωτα καὶ τοὺς ἐρωτευμένους, τὸ παιχνίδι τῆς ἐξουσίας που παίζεται σε ὅλα τὰ ἐπίπεδα καὶ με ὅλα τὰ μέσα, τόσο στον πραγματικὸ ὅσο καὶ στον ἐξωπραγματικὸ κόσμο.

Ὁ Σαίξπηρ χρησιμοποίησε καταρχὴν, ὡς πηγή για τὶς ιστορίες του Θησέα καὶ τῆς Ἰππολύτης καὶ τῶν ἐρωτευμένων νεαρῶν, τὸν Τσώσερ, ἐνῶ ἡ ιστορία του Πυράμου καὶ τῆς Θίσβης ὑπάρχει στον Οβίδιο. Μετέφερε ὅμως τοὺς ἥρωές του, καθὼς καὶ μιὰ συντροφιά ἐλισαβετιανῶν μάλλον παρά ἀρχαίων μαστόρων, που πασχίζουν να ανεβάσουν μιὰ θεατρικὴ παράσταση, σε μιὰ Ἀθήνα δικῆς του ἐπιπόνησης, περιστοιχισμένη ἀπὸ ἓναν ονειρικὸ, χρωματιστὸ, ἀλλὰ καὶ λίγο ἀπειλητικὸ κόσμο, ὁ ὁποῖος ζωντανεύει καὶ κυκλοφορεῖ τὶς ὥρες που τὰ ἀνθρώπινα πλάσματα πρέπει να κοιμούνται στα κρεβάτια τους καὶ ὄχι να τριγυρίζουν στα δάση. Γιατί ἡ διαφωνία του Βασιλιά καὶ τῆς Βασίλισσας τῶν ξωτικῶν μπορεῖ να διαταράξει τὴν ἁρμονία τῆς φύσης καὶ τὴν τάξη του κόσμου τῶν ἀνθρώπων καὶ ὅλα να γίνουν «σαν ἐντονὴ ἐνόχληση ἐνός ἐφιάλτη». Που εὐτυχῶς ὅμως εἶναι τόσο σύντομος ὅσο καὶ ἡ νύχτα του Μεσοκαλοκαίρου.

Ὄνειρο καλοκαιρινῆς νύχτας, 1930, σκηνοθεσία: Max Reinhardt

Η γιορτή του Μεσοκαλόκαιρου του Mike Nichols

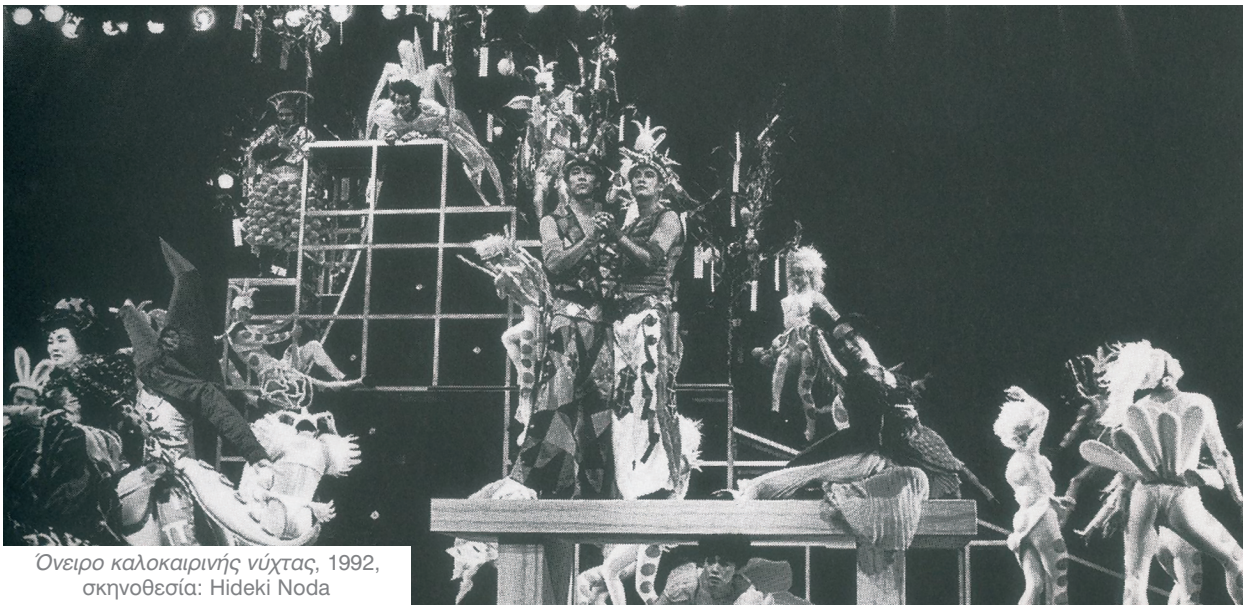
Εκτός από τις τέσσερις μεγάλες παγανιστικές τους γιορτές, οι Κέλτες γιορτάζουν και τέσσερις μικρότερες: τις δύο ισημερίες και τα δύο ηλιοστάσια. Το ηλιοστάσιο είναι όρος της αστρονομίας και, λόγω της μετάπτωσης των ισημεριών, η ημερομηνία του μπορεί να διαφέρει μερικές μέρες από έτος σε έτος. Το θερινό ηλιοστάσιο συντελείται, όταν ο ήλιος βρεθεί στον Τροπικό του Καρκίνου και τότε έχουμε τη μεγαλύτερη μέρα και τη μεγαλύτερη νύχτα του χρόνου. Πάντως, στην Ευρώπη γιορτάζεται την 24^η Ιουνίου.

Οι Κέλτες υπολόγιζαν τις μέρες τους από δύση σε δύση, οπότε οι γιορτές της 24^{ης} Ιουνίου ξεκινούσαν από τη δύση της προηγούμενης. Αυτή είναι η Νύχτα του Μεσοκαλόκαιρου του Σαίξπηρ. Σύμφωνα με το παλιό ημερολόγιο, το καλοκαίρι αρχίζει την Πρωτομαγιά και τελειώνει την πρώτη Αυγούστου, με το θερινό ηλιοστάσιο να ορίζει το Μεσοκαλόκαιρο.

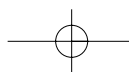
Στις περισσότερες παγανιστικές παραδόσεις, ο θεός ήλιος διαχωρίζεται σε δύο αντίπαλες προσωπικότητες: στον θεό του φωτός και στο δίδυμό του, τον «άλλο του εαυτού», τον θεό του σκότους. Συχνά, απεικονίζονται οι θεοί να πολεμούν μεταξύ τους για την εύνοια της θεάς-ερωμένης τους, που συμβολίζει τη Φύση.

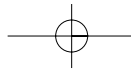
Ο θεός του φωτός γεννιέται πάντα το χειμερινό ηλιοστάσιο και η δύναμή του αυξάνεται όσο οι μέρες μεγαλώνουν έως το θερινό ηλιοστάσιο, τη μεγαλύτερη μέρα. Και «ο ίσκιος του», ο άρχοντας του σκότους, γεννιέται το θερινό ηλιοστάσιο και η δύναμή του αυξάνεται όσο οι νύχτες μεγαλώνουν ως τη στιγμή της μέγιστης δύναμής του, το χειμερινό ηλιοστάσιο, τη μεγαλύτερη νύχτα. Ορισμένοι μελετητές υποστηρίζουν ότι, το Μεσοκαλόκαιρο, ο θεός του φωτός σκοτώνεται από τον αντίζηλό του, τον θεό του σκότους.

Αποσπάσματα από το άρθρο του Mike Nichols, *A Midsummer Celebration*, διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο <http://www.ladybridget.com/r/juni002.html>, (10-10-2006).
Μετάφραση: Κλαίρη Χριστοπούλου

Όνειρο καλοκαιρινής νύχτας, 1992,
σκηνοθεσία: Hideki Noda

Το όνειρο καλοκαιρινής νύχτας της Anne Barton

Η Αθήνα, στην αρχή του *Ονείρου καλοκαιρινής νύχτας*, παραπέμπει από τη μια πλευρά στην Αθήνα της κλασικής αρχαιότητας και από την άλλη θυμίζει μεσαιωνικό δουκάτο. Όταν πια οι εραστές γυρνούν σε αυτήν στο τέλος του έργου, μοιάζει να έχει μεταμορφωθεί σε ελισαβετιανό οίκημα. [...] Όπως η Αθήνα, έτσι και το γειτονικό δάσος, όπου εκτυλίσσεται το μεγαλύτερο μέρος της δράσης, είναι έντονα «αγγλικό», αλλά ταυτόχρονα έχει και μυθολογικά στοιχεία· είναι την ίδια στιγμή οικείο και ξένο. [...]

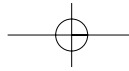
Ο Όμπερον και η Τιτάνια, οι άρχοντες του δάσους, είναι εξωτικές μορφές που όμως θα μπορούσαν κάλλιστα να είναι μέρος μιας *μάσκας*. [...] Ο Σαίξπηρ τους παρουσιάζει σαν επικίνδυνες δυνάμεις που οι διαφωνίες και οι διαπληκτισμοί τους μπορούν να αλλάζουν τις εποχές και να διαταράσσουν τους νόμους της φύσης. Μπορεί οι άρχοντες των ξωτικών να ευλογούν τους γάμους στο τέλος του έργου, αλλά δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι έχουν και τη δυνατότητα να τους καταστρέψουν. Ο Πουκ, από την άλλη, έχει τις ρίζες του σε έναν καλικάντζαρο, τον Ρόμπιν τον Καλόκαρδο, για τον οποίον θα άκουγε ιστορίες ο Σαίξπηρ, όταν ήταν παιδί. Ο Πουκ εισβάλλει στον κόσμο των ξωτικών· δεν ανήκει στο δάσος, αλλά στον κόσμο των αγγλικών χωριών του 16^{ου} αιώνα. Τα «θύματά» του στο έργο, η Ερμία, ο Λύσανδρος, η Ελένη και ο Δημήτριος, πιθανόν να θύμιζαν στο κοινό της εποχής του Σαίξπηρ ήρωες από τις αυλικές κωμωδίες του Τζων Λύλυ. Οι τέσσερις νέοι δεν έχουν ιδιαίτερα ατομικά χαρακτηριστικά, όχι επειδή ο Σαίξπηρ δεν είχε την ικανότητα να εμβαθύνει και να διαγράψει χαρακτήρες σε εκείνο το στάδιο της δημιουργικής του πορείας, αλλά επειδή —προφανώς— επιθυμούσε να εντάξει τους νέους στο συνολικό μοτίβο του έργου. Παρόλο που και οι τέσσερις θεωρούν τον εαυτό τους πολύ διαφορετικό από τους άλλους και αντικείμενο σφοδρού πάθους ή μίσους, εντέλει συμπεριφέρονται, στα μάτια ενός τρίτου, —είτε αυτός είναι ο Πουκ είτε το κοινό— με αξιοσημείωτα ίδιο τρόπο. Αποτελούν μια εσκεμμένα γενικευμένη εικόνα της άλογης φύσης του έρωτα. [...]

Ο Στημόνης και οι φίλοι του, ίσως η πιο αλλόκοτη ομάδα ηρώων που βρίσκονται στο δάσος, είναι μάστορες της ελισαβετιανής εποχής. Το έργο που ετοιμάζουν για τον γάμο του Θησέα είναι και αυτό στην ουσία ελισαβετιανό. [...] Υπάρχουν πάρα πολλές ενδείξεις ότι μέσω του θεατρικού έργου του *Πύραμου και της Θίσβης* ο Σαίξπηρ διακωμωδούσε έργα της εποχής του. Οι μάστορες πάντως είναι βαθιά και εμφανώς μπερδεμένοι όσον αφορά τη φύση της θεατρικής ψευδαίσθησης· μόνον ο Στημόνης έχει πιθανόν δει επαγγελματικό θέατρο. [...]

Το στοιχείο της σύνθεσης χαρακτηρίζει το *Όνειρο καλοκαιρινής νύχτας*· αυτό φαίνεται από τη μίξη διαφορετικών ιστορικών στιγμών και χώρων, λογοτεχνικών παραδόσεων, ηρώων και τρόπων σκέψης, από τη συνύπαρξη στίχου και πρόζας, αλλά και από την τάση των ηρώων να υπογραμμίζουν τον πλούτο του δραματικού κόσμου που τους περιβάλλει με το να καταγράφουν τα συστατικά του. Ο Αιγέας δεν ικανοποιείται δηλώνοντας απλώς ότι ο Λύσανδρος έχει ανταλλάξει ενθύμια αγάπης με την Ερμία, αλλά μπαίνει στη διαδικασία να τα αναφέρει όλα «μπούκλες από τα μαλλιά σου, δακτυλίδια, στολίδια, δώρα / Μπιχλιμπίδια, γλυκά, ζαχαρωτά, ανθοδέσμες». Ο Όμπερον ταξινομεί προσεκτικά κάθε είδος άγριου ζώου που θα μπορούσε να ξυπνήσει την Τιτάνια. Η Ερμία και ο Λύσανδρος μετρούν όλα τα εμπόδια που έχουν απειλήσει ποτέ τον αληθινό έρωτα. [...]

Σε πολλά από τα έργα του ο συγγραφέας Μπεν Τζόνσον, φίλος του Σαίξπηρ, συνθέτει παρόμοιου τύπου δραματικές καταγραφές αντικειμένων. Ο *Βολπόνε*, ο *Αλλημιστής* και η *Γιορτή του Αγίου Βαρθολομαίου* βρίθουν από καταμετρήσεις, από μια θάλασσα αντικειμένων που συνεχώς απειλεί να «καταπιεί» τους ήρωες των έργων αυτών. Αυτό, ωστόσο, δεν συμβαίνει στο *Όνειρο καλοκαιρινής νύχτας*. Ο κόσμος των αντικειμένων στα έργα του Τζόνσον είναι αποπνικτικός και διεφθαρμένος. [...] Αντίθετα, στη σαιξπηρική κωμωδία τα αντικείμενα δημιουργούν την αίσθηση ενός κόσμου «εξοχικού», ανεξάντλητα πλούσιου και ποικίλου, μερικές φορές γκροτέσκου, αλλά στην ουσία φρέσκου, δημιουργικού και νέου. [...]

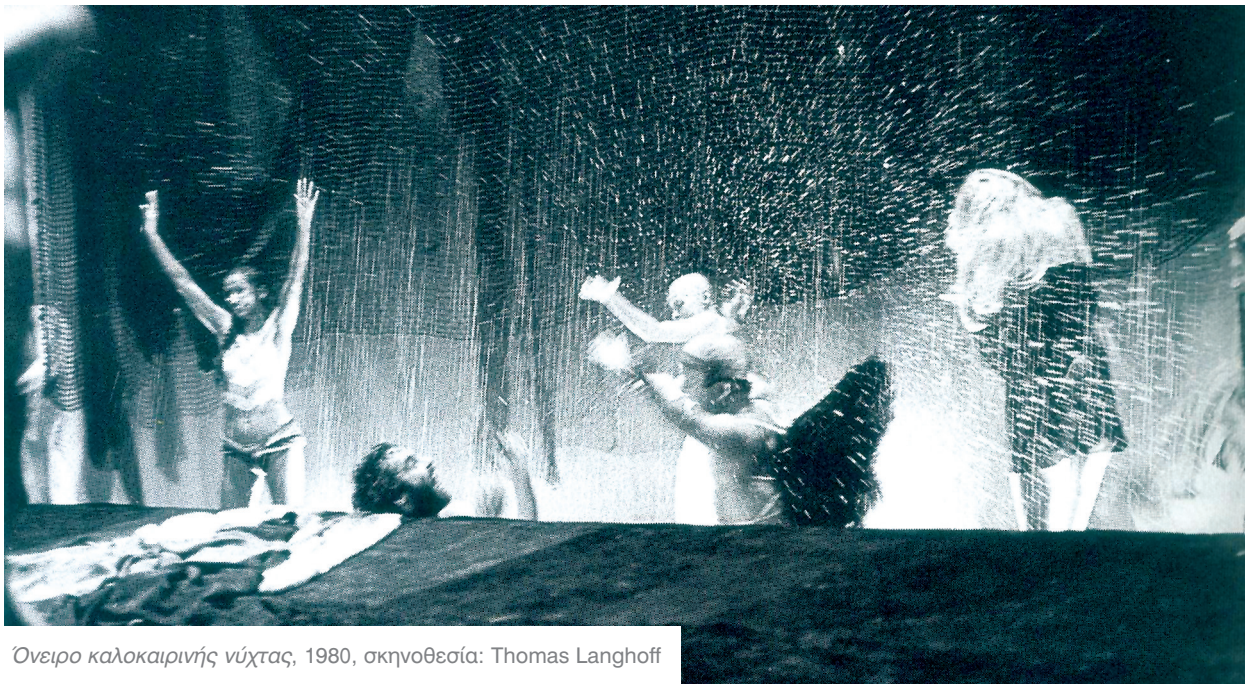

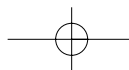
Η εμφάνιση του Πουκ, του Όμπερον και της Τιτάνια στην Αθήνα, στο τέλος του έργου, προσδίδει μια συμμετρία στη δράση. Αυτό, ωστόσο, που έχει ιδιαίτερη σημασία είναι ο τρόπος με τον οποίο ο λόγος του Πουκ ξεσηκώνει και μετασχηματίζει ακριβώς όλες αυτές τις εικόνες θανάτου και καταστροφής που υπήρχαν στην παράσταση του *Πύραμου και της Θίσβης*: «Τώρα ο λύκος στο φεγγάρι ουρλιάζει / Τώρα οι καμένοι πυρσοί φεγγοβολούν / Ενώ το χαροπούλι άχαρα κλαίει, / Και όσους στη θλίψη μέσα ξαγρυπνούν / Σάβανα να αναλογιστούν τους λέει. Τώρα είναι της νύχτας η στιγμή / Που τα μνήματα διάπλατα ανοίγουν ξανά, / Και κάθε δαιμόνιο αφήνουν να βγει / Ανάμεσα στους τάφους να γλιστρήσει κρυφά». Τα λόγια του Πουκ είναι γεμάτα εικόνες αρρώστιας, πόνου και θανάτου. Για άλλη μια φορά, ο Σαίξπηρ φέρνει σε ισορροπία έννοιες όπως αυτές της τέχνης και της ζωής, της πραγματικότητας και της ψευδαισθήσης. [...] Εικόνες τάφων και σαβάνων φέρνουν πιο κοντά την αίσθηση της θνητότητας, προετοιμάζοντάς μας για το αληθινό τέλος της κωμωδίας. [...]

Σε αντίθεση με τους ήρωες ενός παραμυθιού, ο Θησέας και η Ιππολύτη, ο Δημήτριος και η Ελένη, ο Λύσανδρος και η Ερμία δεν μπορούν «να ζήσουν αυτοί καλά κι εμείς καλύτερα». Τους προσφέρεται, βέβαια, μια τροπική αθανασία μέσω της αναπαραγωγής. Και μέσα στη γενική ατμόσφαιρα γιορτής και ευλογίας, στο τέλος του *Ονειρου καλοκαιρινής νύχτας*, αυτή η μορφή της αθανασίας φαίνεται να αρκεί. Στο τέλος της κωμωδίας οι δύο πόλοι του έργου, ο κόσμος της φαντασίας και εκείνος της θνητότητας και του θανάτου, έρχονται πιο κοντά από ποτέ.

Anne Barton, «A Midsummer Night's Dream», στο *The Riverside Shakespeare*,
New York, 1997, vol. 1., σσ. 217-221.
Μετάφραση: Σοφία Ευτυχιάδου

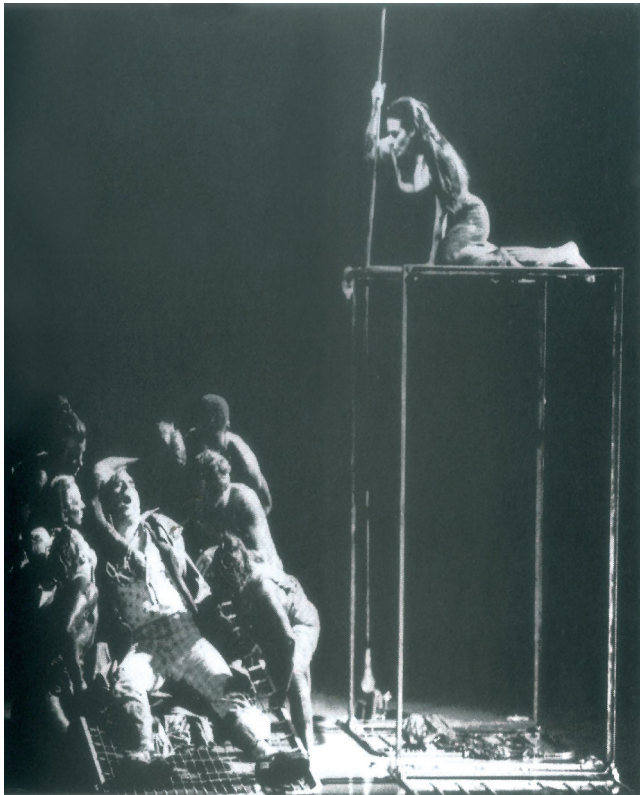
Όνειρο καλοκαιρινής νύχτας, 1980, σκηνοθεσία: Thomas Langhoff

Πραγματικότητα και ψευδαίσθηση του Alexander Leggatt

Ο Στημόνης και η Τιτάνια συνθέτουν την πιο αλλόκοτη εικόνα του *Όνειρου καλοκαιρινής νύχτας*. Πρόκειται για ένα ζευγάρι ανόμοιων όντων, που η επαφή τους δίνει έμφαση στη διαφορετικότητά τους. Για μια στιγμή φαίνεται σαν να μην υπάρχουν όρια μεταξύ θνητών και αθανάτων. Μια πιο προσεχτική ματιά, όμως, αποδεικνύει ότι τα όρια είναι πιο σταθερά από ποτέ. Αυτό που βλέπουμε δεν είναι η ένωση των διαφορετικών κόσμων του έργου, αλλά η κωμική αντιπαράθεσή τους. Υπάρχουν συνολικά τέσσερις διαφορετικές ομάδες ηρώων στο *Όνειρο καλοκαιρινής νύχτας*: οι νεαροί εραστές, οι μάστορες, οι πιο ηλικιωμένοι Αθηναίοι και τα ξωτικά. Κάθε μία από αυτές τις ομάδες αντιμετωπίζει τα δικά της προβλήματα και, σε γενικές γραμμές, σχεδόν αγνοεί την ύπαρξη των ηρώων των άλλων ομάδων. Όταν οι ήρωες από τις τέσσερις αυτές διαφορετικές ομάδες έρχονται σε επαφή, αυτό συμβαίνει για να αποκαλυφθεί το πόσο διαφορετικοί είναι. Ωστόσο, ενώ η κάθε ομάδα έχει τη δική της «τρέλα», έχει και την ακεραιότητά της, όπως και τη δική της, ιδιαίτερη και συγκροτημένη άποψη για τη ζωή. [...]

Αν το κωμικό στο *Όνειρο καλοκαιρινής νύχτας* προκύπτει από την αντιπαράθεση ηρώων από διαφορετικούς κόσμους, η δύναμή του να στοιχειώνει τη φαντασία προέρχεται από μια αίσθηση ενότητας των διαφορετικών κόσμων που απεικονίζει. Συχνά, μια σκηνή μοιάζει να αφήνει τον απόηχό της στις επόμενες. Αμέσως μόλις η

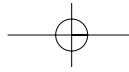

Όνειρο καλοκαιρινής νύχτας, 1992,
σκηνοθεσία: Robert Lepage

Ερμία ξυπνά πανικόβλητη από το όνειρο, όπου είδε να της επιτίθεται ένα φίδι, βλέπουμε τους μάστορες να συζητούν για το πώς θα αποφύγουν να φοβίσουν τις κυρίες με το έργο τους. Μετά τη μουσική και το χορό των ξωτικών, ακολουθεί η πιο «προσγειωμένη» μουσική του κόσμου του φωτός, οι τρομπέτες και τα σκυλιά του Θησέα. Στο τέλος του έργου του *Πύραμου και της Θίσβης*, οι μάστορες, όπως και τα ξωτικά δείχνουν ότι και αυτοί ξέρουν να χορεύουν με τον δικό τους ιδιαίτερο τρόπο. Οι διαφορετικοί κόσμοι του έργου καθρεφτίζονται ο ένας στον άλλο και τελικά παρουσιάζονται σαν ένας ενιαίος κόσμος, που κινείται στο δικό του μοναδικό ρυθμό. [...]

Σε όλη τη διάρκεια του έργου, το κοινό μοιάζει να παρατηρεί μια συνεχή διαδικασία εξορκισμού: ενώ επιστρατεύονται δυνάμεις που θα μπορούσαν να απειλήσουν την ασφάλεια του κόσμου της κωμωδίας, στο τέλος οι δυνάμεις αυτές εξαφανίζονται. Το έργο ορίζει μια ειδική περιοχή ασφάλειας σε έναν κόσμο γεμάτο από εχθρικές δυνάμεις: ακριβώς όπως ο κόσμος των θνητών είναι πολύ κοντά στον κόσμο των ξωτικών, αλλά τελικά διαφέρει από αυτόν, έτσι και ο κωμικός κόσμος του έργου είναι πολύ κοντά σε έναν πιο σκοτεινό κόσμο πάθους, τρόμου και χάους. Ωστόσο, ακόμη και στη δεύτερη περίπτωση, το όριο ανάμεσα στους δύο κόσμους είναι λεπτό, αλλά ποτέ δεν παραβιάζεται.

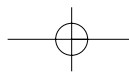

Ο κόσμος του έργου, βέβαια, είναι «εύθραυστος» και με έναν άλλο τρόπο: «Αν σας δυσαρεστήσαμε οι σκιές εμείς, / Όλα διορθώνονται αν σκεφτείτε αυτό: / Πως μάλλον κοιμηθήκατε λιγάκι εσείς / Όταν εκείνες οι οπτασίες εμφανίστηκαν εδώ. / Και το ασήμαντο και επιπόλαιο έργο αυτό, / Δεν ήταν παρά ένα όνειρο απλό. / Καλή σας νύχτα, λοιπόν, όλους σας χαιρετώ. / Δώστε μου τα χέρια σας αν φίλο με θεωρείτε, / Και θα φροντίσει ο Πουκ να αποζημιωθείτε», αναφέρει ο Πουκ, κλείνοντας το έργο.

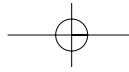
Στην ουσία τα πάντα είναι μια ψευδαίσθηση, ένα όνειρο. Όχι μόνον τα ξωτικά ή οι ερασιτέχνες ηθοποιοί, αλλά και όλα τα μέλη του θιάσου χαρακτηρίζονται ως «σκιές». [...] Η μεταφορά για το όνειρο δεν είναι τυχαία. Σε όλη τη διάρκεια του έργου οι περισσότεροι ήρωες ανάγουν τις εμπειρίες τους στο επίπεδο του ονείρου. Είναι χαρακτηρισικά τα λόγια της Τιτάνια όταν Ξυπνά: «Όμπερον, τι έβλεπα στα όνειρά μου! / Μου φάνηκε ότι έναν γάιδαρο είχα ερωτευτεί». Η απάντηση του Όμπερον δεν θα μπορούσε να είναι πιο άμεση: «Εκεί η αγάπη σου κοιμάται». [...] Στο *Όνειρο καλοκαιρινής νύχτας* το κοινό ταλαντεύεται διαρκώς μεταξύ πραγματικότητας και ψευδαίσθησης.

Alexander Leggatt, *Shakespeare's Comedy of Love*, London, Methuen, 1974, σσ. 91-112.
Μετάφραση: Σοφία Ευτυχιάδου

Όνειρο καλοκαιρινής νύχτας, 1992, σκηνοθεσία: Leander Haussmann

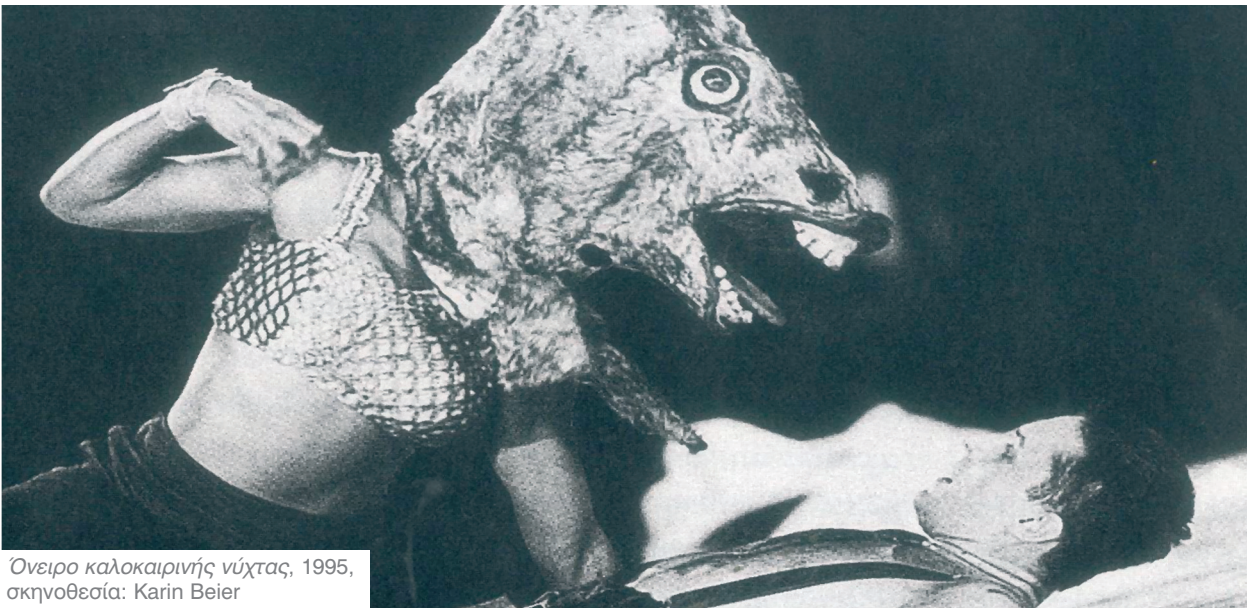
Η Τιτάνια και η γαϊδουροκεφαλή του Jan Kott

Το *Όνειρο καλοκαιρινής νύχτας* του Σαίξπηρ ή τουλάχιστον η πιο σύγχρονη και αποκαλυπτική πλευρά του, είναι, κατά τη γνώμη μου, αυτό το πέρασμα από την κτηνωδία. Αυτό είναι το κύριο θέμα που συνδέει τις τρεις ανεξάρτητες πλοκές του έργου που αναπτύσσονται παράλληλα. Η Τιτάνια και ο Στημόνης θα γνωρίσουν αυτόν τον ζωώδη ερωτισμό κατά κυριολεξία, ακόμα και οπτικά. Αλλά ακόμα και το κουαρτέτο των εραστών θα εισχωρήσει βαθιά στον ζοφερό χώρο του ζωώδους ερωτισμού: «Είμαι ο σκύλος σου Δημήτριά, και όσο / Περισσότερο με δέρνεις τόσο περισσότερες χαρές σου κάνω. / Παραμέλησέ με, διώξε με, μόνο δώσε μου την άδεια, / Σε μένα την ανάξια, να σε ακολουθώ».

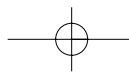
Λαγωνικά, κοντοδεμένα, έτοιμα να χιμήξουνε στο θήραμα ή που κουνάνε την ουρά στους αφέντες τους, εμφανίζονται συχνά στις κινηγητικές σκηνές των φλαμανδικών ταπήτων. Ήταν της μόδας να στολίζουν με αυτούς τους τοίχους των βασιλικών και των πριγκιπικών ανακτόρων. Αλλά, εδώ, μια κοπέλα αποκαλεί τον εαυτό της σκυλί που κυλιέται στα πόδια του αφέντη της. Η μεταφορά είναι κτηνώδης, σχεδόν μαζοχιστική. [...]

Η ζωολογία του *Όνειρου* δεν είναι τυχαία. Το ξεραμένο δέρμα της όχεντρας, οι αράχνες κοπανισμένες σε σκόνη και οι χόνδροι νυχτερίδας εμφανίζονται σε όλες τις μεσαιωνικές και αναγεννησιακές φαρμακοποιίες, σαν φάρμακα κατάλληλα για τη θεραπεία της ανικανότητας και διαφόρων γυναικείων παθήσεων. Όλα αυτά τα ζώα είναι γλοιώδη, μαλλιαρά, κολλώδη, δυσάρεστα στην αφή και συχνά προκαλούν έντονη αποστροφή. [...]

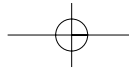
Ο Όμπερον απερίφραστα προαγγέλλει πως για τιμωρία της η Τιτάνια θα κοιμηθεί με ένα κτήνος. Και ξανά η επιλογή των ζώων αυτών είναι πολύ χαρακτηριστική, ιδίως όταν ο Όμπερον επαναλαμβάνει τις φοβέρες του: «Το επόμενο πράγμα που θα κοιτάξει, όταν ξυπνήσει, / Είτε λιοντάρι είναι, είτε αρκούδα, λύκος, ταύρος, / Μαϊμού ανακατωσούρα ή πίθηκος ζωηρός, θα το κυνηγήσει με γεμάτη έρωτα ψυχή». Όλα αυτά τα ζώα συμβολίζουν την τεράστια γενετήσια ικανότητα, και ορισμένα από αυτά παίζουν σημαντικό ρόλο στη γενετήσια δαιμονολογία. Ο Στημόνης μεταμορφώνεται τελικά σε γάιδαρο. Αλλά στον εφιάλητη αυτής της καλοκαιρινής νύχτας,

Όνειρο καλοκαιρινής νύχτας, 1995, σκηνοθεσία: Karin Beier

ο γάιδaros δεν συμβολίζει μόνον τη βλακεία. Από την αρχαιότητα ως την Αναγέννηση, ο γάιδaros πιστευόταν ότι έχει ασυνήθιστο σεξουαλικό δυναμισμό, και τον πιο μακρύ και πιο χοντρό φαλλό από όλα τα τετράποδα. [...]

Οι ερωτικές σκηνές της Τιτάνια με τον γάιδaro πρέπει να φαίνονται ταυτόχρονα πραγματικές και εξωπραγματικές, γοητευτικές και αποκρουστικές. Να προκαλούν έκσταση και αηδία, τρόμο και φρίκη. Πρέπει να είναι παράξενες και συνάμα φοβερές. [...]

Ο Σαγκάλ έχει ζωγραφίσει την Τιτάνια να χαϊδεύει τον γάιδaro. Στον πίνακα αυτό ο γάιδaros είναι θλιμμένος, φωτεινός και πολύ τρυφερός. Νομίζω, ότι η σαιξπηρική Τιτάνια που χαϊδεύει το τέρας με τη γαϊδουροκεφαλή θα πρέπει να μοιάζει μάλλον με τα φοβερά οράματα του Μπος και με το γκροτέσκο των σουρεαλιστών. Και νομίζω πως μόνο το σύγχρονο θέατρο που πέρασε από την ποιητική του σουρεαλισμού, του παραλόγου και από την κτηνώδη ποίηση του Ζενέ, είναι ικανό, για πρώτη φορά, να παρουσιάσει σωστά τη σκηνή αυτή. Εδώ έχει πρωταρχική σημασία η επιλογή της οπτικής έμπνευσης. Από όλους τους ζωγράφους, ο Γκόγια είναι, ίσως, ο μόνος που με τα αλλόκοτα έργα του εισχώρησε πιο βαθιά και από τον Σαίξπηρ στον ζοφερό κόσμο της κτηνωδίας.

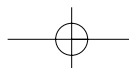
Jan Kott, *Σαίξπηρ, ο σύγχρονός μας*, Ηριδανός, Αθήνα, 1970, σσ. 222-226.
Μετάφραση: Αλ. Κοτζιάς

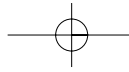

Όνειρο καλοκαιρινής νύχτας, 1970,
σκηνοθεσία: Peter Brook

Όνειρο καλοκαιρινής νύχτας, 1995,
σκηνοθεσία: Karin Beier

Αλλαγές και μεταμορφώσεις του David P. Young

Ένα από τα βασικά χαρακτηριστικά του *Ονείρου καλοκαιρινής νύχτας* είναι η έμφαση στο στοιχείο της αλλαγής και του μετασχηματισμού. [...] Ήδη από τις πρώτες ατάκες του έργου πληροφορούμαστε ότι ο Θησέας και η Ιππολύτη περιμένουν μια αλλαγή, τη νέα σελήνη. Η απάντηση της Ιππολύτης στην ανυπομονησία του εραστή της υποδηλώνει την ένωση της μέρας και της νύχτας, του φωτός και του σκότους. [...] Ο Αιγέας μπαίνει στη σκηνή με το παράπονο ότι ο Λύσανδρος μάγεψε την Ερμία και έκλεψε «τις εντυπώσεις και τη φαντασία της», μετατρέποντας την «υπακοή που μου / οφείλει σε πεισματική σκληρότητα». Ο Θησέας θυμίζει στην Ερμία ότι αυτού του είδους η δύναμη είναι προνόμιο που διατηρεί μόνον ο πατέρας της, για τον οποίο είναι «μια μορφή που εκείνος έχει αποτυπώσει σε κερύ». Στην πνευματώδη απόκρισή της, η Ερμία απορεί με την ίδια τη συμπεριφορά της: «Δεν ξέρω ποια δύναμη μου δίνει τόσο θάρρος». Ο Θησέας, εξηγώντας στην Ερμία τις επιλογές τιμωρίας που έχει η τελευταία, αντιπαραβάλλει τη στείρα ζωή της ιέρειας, που αποκομμένη από τη φύση υμνεί την ψυχρή και άγονη σελήνη, με αυτήν ενός αποσταγμένου ρόδου, που ζει σε έναν κόσμο ευτυχίας, αλλαγής και αναπαραγωγής.

Ο Δημήτριος, που, προτού ερωτευτεί την Ερμία, πολιορκούσε την Ελένη και την ξετρέλανε, είναι κι αυτός ασταθής στα συναισθήματά του. Ο Λύσανδρος τον αποκαλεί «άπιστο και διεφθαρμένο άντρα». Οι νεαροί εραστές Λύσανδρος και Ερμία, μόλις μένουν μόνοι τους, μιλούν για «την πορεία της αληθινής αγάπης». Η εύθραυστη ποιότητά της σε έναν κόσμο ασταθή συνδέεται με τις σκιές, τα όνειρα και «τον κεραυνό στη μαύρη νύχτα». Όταν εισέρχεται η Ελένη στη σκηνή, δηλώνει ότι επιθυμεί να «μεταμορφωθεί» σε Ερμία, ώστε να ξανακερδίσει την αγάπη του Δημήτριου. [...]

Αργότερα, στο δάσος, όταν ο Όμπερον και η Τιτάνια μιλούν για τις αλλαγές που μπορούν να επιφέρουν στα φυσικά φαινόμενα, δεν φαίνεται παράλογη αυτή τους η δύναμη. Ως προεκτάσεις ή οντότητες της φύσης, τα ξωτικά μετασχηματίζονται, περιπλανιούνται παντού, μαλώνουν και εμποδίζουν ή και βοηθούν τους θνητούς. Οι μεταμορφώσεις του Πουκ είναι πιο «φυσικές» από εκείνη του Στημόνη. [...]

Οι μεταμορφώσεις, οι ξαφνικές μετατοπίσεις των ηρώων και ο γάμος των αντιθέτων εκφράζουν την ευμετάβλητη και αδιαμφισβήτητη φύση του *Ονείρου καλοκαιρινής νύχτας*. [...] Το τέλος βρίσκει όλους τους ήρωες, όπως συνήθως συμβαίνει στην κωμωδία, σε ένα περιβάλλον σταθερότητας. Αυτό όμως δεν σημαίνει ότι ο κόσμος τους έγινε ξαφνικά σταθερός και αξιόπιστος. Στην Αθήνα υπάρχει τάξη, αλλά η Αθήνα είναι λιγότερο «μόνιμη» και «φυσική» από το άγριο δάσος. Η μαγεία της φύσης, μέσω της οποίας πραγματοποιούνται ξαφνικές ή και σταδιακές αλλαγές υπάρχει πάντα ως πιθανότητα και το γεγονός αυτό είναι η μόνη σταθερά στο έργο.

David P. Young, «Bottom's Dream», στο *Something of Great Constancy: The Art of A Midsummer Night's Dream*, Yale University Press, 1966, διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο http://www.bookrags.com/criticism/a-midsummer-nights-dream_3/, (10/10/2006).
Μετάφραση: Σοφία Ευτυχιάδου

Τα ξωτικά του Ναούμ Θεοδοσιάδη

Οι παραδόσεις των ξωτικών σε ολόκληρο τον κόσμο είναι μια περίπλοκη υπόθεση. Πολύ συχνά διαφέρουν από χώρα σε χώρα ή και ακόμα από περιοχή σε περιοχή. Παρ' όλα αυτά, εκείνο που μπορεί να παρατηρήσει κανείς αμέσως είναι πως παντού γίνεται ένας σαφέστατος διαχωρισμός. Υπάρχουν καλά και κακά ξωτικά, νεράιδες και καλικάντζαροι. Δεν υπάρχει τίποτα λοιπόν σε αυτόν τον κόσμο που να μην υπόκειται σε αυτόν τον αιώνιο δυισμό του καλού και του κακού, και απ' ό,τι φαίνεται το ίδιο ισχύει και για τον αέρινο κόσμο των ξωτικών.

Κάποια από τα πλάσματα αυτά κυκλοφορούν στον κόσμο μας τις νύχτες και ξεφαντώνουν με χορό και τραγούδι στα ερημικά δάση και τα δροσερά λιβάδια, και κάποια άλλα περιπλανιούνται άσκοπα εδώ κι εκεί για τις παράξενες υποθέσεις τους: κλέβουν τα μωρά των ανθρώπων, ακόμα και παιδιά ή όμορφες κοπέλες που βάζουν στο μάτι. Και τα ονόματα που τους έδωσαν οι άνθρωποι είναι πολλά. Τα χαρούμενα ξωτικά

τα συναντάμε ως: Elves στην Αγγλία, Sidhe ή Gentry στην Ιρλανδία, Sith ή Good People (Καλοί Άνθρωποι) στη Σκωτία, Fees στη Γαλλία... Όλα αυτά ανήκουν στο είδος εκείνων των ξωτικών που αποκαλείται Fair Folk (Ο λαός του αιθέρα) ή Light Elves (Φωτεινά Έλφ). Υπάρχουν όμως και τα Dark Elves (Σκοτεινά Έλφ), κατάμαυρα μικροκαμωμένα και συχνά τριχωτά πλάσματα, που δεν μοιάζουν να είναι πλάσματα του αέρα, αλλά της γης. Κάποιες από τις ράτσες των Σκοτεινών Elves είναι οι Καλικάντζαροι, τα Brownies, τα Kobolds, τα Gnomes, οι Νάνοι, τα Trolls και ένα πλήθος ακόμα από υπόγεια πλάσματα και πνεύματα των ορυχείων. Η μεταμόρφωση των Trolls σε Maras (εφιάλτες) συνδέεται με τα σκοτεινά πνεύματα Hobgoblin, και ιδιαίτερα με την Pucka. Η Pucka είναι ένα ισχυρό πνεύμα που έχει τη μορφή άσπρου αλόγου, που τρέχει δαιμονισμένα μέσα στη νύχτα και μεταφέρει τους ανθρώπους από τη γη των θνητών στη μαγική χώρα των ξωτικών και των ονείρων. Το ίδιο αυτό πνεύμα είναι που, απ' ό,τι λένε οι παραδόσεις, οδηγεί τους ονειρικούς μας εαυτούς στον εφιαλτικό κόσμο του ονείρου. Πολλές φορές μάλιστα μέσα στην τρελή πορεία του οδηγεί τους αναβάτες του ίσια μέσα στη θάλασσα όπου τους πνιγεί.

Ένα μαγικό βασίλειο, όπως αυτό των ξωτικών, δεν θα μπορούσε να μην έχει βασιλιά και βασίλισσα. Η Τιτάνια, το όνομα που έδωσε ο Σαίξπηρ στη βασίλισσα των ξωτικών, αναφερόταν σαν επίθετο στην κέλτικη θεότητα Diana. [...] Η μαύρη βασίλισσα των ξωτικών στις παραδόσεις της Σκωτίας λέγεται Nicnivin και αντιπροσωπεύει μία από τις σκοτεινότερες μορφές των αόρατων πλασμάτων, ενώ σύμφωνα με τους ισπανικούς μύθους, η βασίλισσα των ξωτικών βασιλεύει στην Estaniqua, έναν τόπο πνευμάτων που κυριαρχούν τις ώρες ανάμεσα στη δύση και την ανατολή του ήλιου. Στις γερμανικές παραδόσεις, η Frau Berchta είναι εκείνη που οδηγεί τα άγρια σκυλιά της στο κυνήγι των ψυχών. [...]

Το όνομα του Όμπερον, του Βασιλιά των Ξωτικών, εμφανίζεται για πρώτη φορά στο γαλλικό βιβλίο του 15^{ου} αιώνα, *Huon of Bardeaux*, που μεταφράστηκε στα αγγλικά το 1548 από τον λόρδο Berners. Ο βασιλιάς αυτός ήταν χαρακτηριστικό παράδειγμα των μικροσκοπικών ξωτικών, αφού είχε το ύψος ενός παιδιού τριών χρονών.

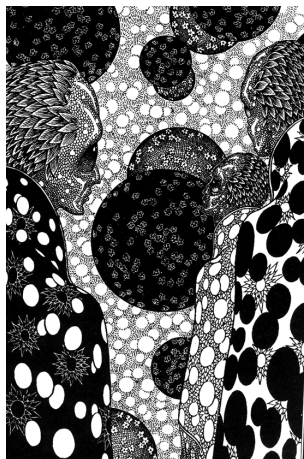

Το μικρό του μέγεθος, όμως, ήταν αποτέλεσμα μιας κατάρας που του δόθηκε κατά τη βάπτισή του. Ο Όμπερον που παρουσίασε ο Σαίξπηρ, από την άλλη μεριά, ήταν ένας τυπικός Βασιλιάς των Ξωτικών δίχως ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, αν εξαιρέσει κανείς τις ερωτικές του επιθυμίες προς τους θνητούς. Τα πρώτα χρόνια της Αναγέννησης, κάποια πνεύματα ονομάζονταν Auberon και Obercyon και υπάρχουν κάποιοι που υποστηρίζουν πως η ρίζα των ονομάτων αυτών ήταν η ίδια με τον Βασιλιά των Νάνων στις βόρειες παραδόσεις, τον Alberich, που πολλοί θεωρούν πως είναι το ίδιο μυθικό πρόσωπο.

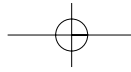
Για πολλούς μάλιστα, ο Βασιλιάς των Ξωτικών αντιπροσωπεύει τον ίδιο τον διάβολο. Στους σκανδιναβικούς θρύλους εμφανίζεται συχνά ένα πλάσμα με κέρατα, διχαλωτή ουρά και νύχια τράγου που συνοδεύεται από μικρά διαβολάκια που παίζουν μουσική και χορεύουν γύρω του ή ένας παράξενος άνθρωπος ντυμένος στα μαύρα, που με τον ήχο του βιολιού του οδηγεί στην κόλαση όλους τους παρόντες, εκτός κι αν κάποιος τον αναγνωρίσει από την ουρά ή τα νύχια, πετυχαίνοντας έτσι να απελευθερωθεί από τη μαγεία.

Στην Ουαλία οι παραδόσεις για τη χώρα των Ξωτικών σκοτεινιάζουν. [...] Στα υπερφυσικά αόρατα μονοπάτια του ουαλικού δαιμονικού βασιλείου, τις άγριες βροχερές νύχτες, παράξενες σκιές πάνω σε άλογα-σκελετούς, συνοδευμένες από σκυλιά-φαντάσματα με κατακόκκινα μάτια, βγαίνουν από το άγριο κυνήγι τους. Ο Gwynn ap Nudd, ο πρίγκιπας των νεκρών οδηγεί τα λαγωνικά της Αηηωνη [σ.τ.ε.: του ουαλικού βασιλείου] στο αγαπημένο τους κυνήγι: τις ψυχές των νεκρών. [...] Τα Ξωτικά των αρχαίων Κελτών δεν ήταν παρά οι ψυχές των νεκρών· η κατοπινή πίστη στα Ξωτικά δεν είναι τίποτα περισσότερο από απομεινάρια από τις αρχαίες λατρείες των νεκρών στη Βρετανία.

Ναούμ Θεοδοσιάδης, *Τα Ξωτικά*, Αρχέτυπο, Θεσσαλονίκη, 1998, σσ. 25-27 και 69-73.

Παράκελσος (1493-1541)

Μια από τις πιο αινιγματικές φυσιογνωμίες του 16^{ου} αιώνα στην Ευρώπη υπήρξε ο Φίλιππος Αυρήλιος Θεόφραστος Μπομπάστους φον Χοχενχάιμ, διάσημος αλχημιστής, φιλόσοφος, γιατρός και χημικός, που έμεινε γνωστός ως Παράκελσος.

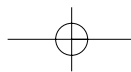
Γεννήθηκε στην Ελβετία το 1493 και μεγάλωσε στην Αυστρία. Σπούδασε ιατρική στο Πανεπιστήμιο της Βιέννης, από όπου αποφοίτησε το 1510 στην ηλικία των 17 ετών. Υπάρχει η μη επιβεβαιωμένη άποψη ότι ολοκλήρωσε το διδακτορικό του στο Πανεπιστήμιο της Φεράρα.

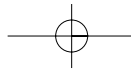
Ο Παράκελσος μελέτησε τη θεραπευτική δράση διάφορων χημικών στοιχείων και παρασκεύασε φάρμακα που περιείχαν υδράργυρο, θείο, σίδηρο και θειικό χαλκό, συνενώνοντας έτσι την ιατρική με τη χημεία. Παρασκεύασε, επίσης, φάρμακα από φυτά, καθώς και εκχυλίσματα και ελιξίρια, συνδυάζοντας πειραματικές παρατηρήσεις με αλχημικές αντιλήψεις. Υποστήριζε ότι υπάρχουν φυτά που προσελκύουν τις επιρροές των άστρων και ότι, χρησιμοποιώντας αυτά τα φυτά ως φάρμακα, είναι δυνατό να αποκατασταθεί η ζωτικότητα στα άρρωστα μέρη του ανθρώπινου σώματος.

Ο Γιουνγκ έλεγε ότι ο Παράκελσος είναι ο επαναστάτης που έφερε στη ζωή τη νέα ιατρική και ότι έβλεπε σε αυτόν «τον πρωταγωνιστή όχι μόνο του τομέα της χημικής ιατρικής, αλλά και του τομέα της εμπειρικής ψυχολογικής θεραπείας».

Σημαντικότερο έργο του θεωρείται το *Philosophia sagax* (υπάρχει και με τον τίτλο *Astronomia magna*) που είναι γραμμένο στα γερμανικά. Πέθανε στο Σάλτσμπουργκ της Αυστρίας το 1541.

Πηγή: <http://el.wikipedia.org/wiki/Παράκελσος>, (10-10-2006)

Η μορφή του κατεργάρη του C.G. Jung

Ένας περίεργος συνδυασμός από τυπικά θέματα που σχετίζονται με τη μορφή του κατεργάρη υπάρχει στην αλχημική μορφή του Μερκούριου. Για παράδειγμα, έχουμε τη συμπάθειά του για τα πονηρά αστεία και τις κακεντρεχείς φάρσες, τη δύναμή του να αλλάζει μορφή, τη διπλή του φύση –μισή ζωώδης και μισή θειική– την έκθεσή του σε κάθε είδους βασανιστήρια και την ομοιότητά του με τη μορφή του σωτήρα. Αυτές οι ιδιότητες κάνουν τον Μερκούριο να μοιάζει σαν ένα δαιμονικό ον που αναστήθηκε από την πρωτόγονη εποχή, έτσι που να είναι παλιότερος ακόμη κι από τον ελληνικό Ερμή. Οι κατεργαριές του τον συσχετίζουν σε κάποιο βαθμό με διάφορες μορφές που συναντάμε στη λαϊκή παράδοση και σε πασίγνωστα παραμύθια. [...]

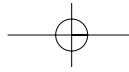
Στις ιστορίες για αλήτες και απατεώνες, στα καρναβάλια και τα γλέντια, στις μαγικές θεραπευτικές τελετές, στους θρησκευτικούς φόβους και τις εξάρσεις του ανθρώπου, αυτό το φάσμα του κατεργάρη εμφανίζεται ξανά και ξανά στις μυθολογίες όλων των εποχών, μερικές φορές σε ολοκάθαρη μορφή, μερικές φορές κρυμμένο κάτω από παράξενες μεταμφιέσεις. Ο κατεργάρης είναι προφανώς ένα «ψυχολόγημα», μια εντελώς αρχέτυπη ψυχική δομή. Στις πιο καθαρές του εκδηλώσεις είναι πιστή αντανάκλαση μιας ολοκληρωτικά αδιαφοροποίητης ανθρώπινης συνειδητότητας, η οποία αντιστοιχεί σε μια ψυχή που σχεδόν δεν έχει αποσπαστεί από το ζωώδες επίπεδο. [...]

Το θέμα του κατεργάρη δεν παρουσιάζεται μόνο στη μυθική μορφή του, αλλά εμφανίζεται, επίσης, με την ίδια αφέλεια και αυθεντικότητα στον ανυποψίαστο σύγχρονο άνθρωπο – εμφανίζεται κάθε φορά που ο άνθρωπος νιώθει πως βρίσκεται στο έλεος ενοχλητικών «ατυχημάτων», που παρεμποδίζουν την πορεία και τις πράξεις του με μια φαινομενικά σκόπιμη κακεντρέχεια. Τότε μιλά για «γρουσουζιά» και «αναποδιά» ή για «κακόβουλα αντικείμενα». Εδώ ο κατεργάρης εκπροσωπείται από τις ενάντιες τάσεις του ασυνείδητου και, σε ορισμένες περιπτώσεις, από ένα είδος δεύτερης προσωπικότητας, από έναν παιδίαστικο και κατώτερο χαρακτήρα. [...] Νομίζω ότι βρήκα μια σωστή ονομασία για αυτόν τον συστατικό χαρακτήρα, τον όρο *σκιά*. Στο πολιτισμένο επίπεδο θεωρείται σαν μια προσωπική «γκάφα», «παραδρομή», «faux pas», κ.λ.π., τα οποία αποδίδονται στη συνέχεια στα ελαττώματα της συνειδητής προσωπικότητας. [...]

Όποιος ανήκει σε έναν πολιτισμό που αναζητά την τέλεια κατάσταση κάπου στο παρελθόν, πρέπει να αισθάνεται πραγματικά πολύ παράξενα όταν έρθει αντιμέτωπος με τη μορφή του κατεργάρη, ο οποίος είναι ένας προάγγελος του σωτήρα και που, όπως κι αυτός, είναι ταυτόχρονα Θεός, άνθρωπος και ζώο μαζί. Είναι ταυτόχρονα υποάνθρωπος και υπεράνθρωπος, ένα ζωώδες και θεικό ον, του οποίου το κυριότερο και πιο ανησυχητικό χαρακτηριστικό είναι η έλλειψη συνειδητότητας. [...] Είναι από πολλές απόψεις πιο βλάκας ακόμη και από τα ζώα, με αποτέλεσμα να μπλέκει συνέχεια σε γελοίες καταστάσεις. Αν και δεν είναι πραγματικά κακός, η ασυνειδησία που τον διακρίνει και η έλλειψη κάθε συσχέτισης ανάμεσα σε πράξεις και αποτελέσματα έχει σαν αποτέλεσμα να κάνει τα πιο φρικτά πράγματα. [...] Ο κατεργάρης είναι ένα πρωτόγονο «κοσμικό» ον θεικής-ζωώδους φύσης, που από τη μια είναι ανώτερο από τον άνθρωπο, εξαιτίας των υπεράνθρωπων ικανοτήτων του, και από την άλλη κατώτερο από αυτόν, εξαιτίας της έλλειψης λογικής και συνειδητότητας που τον χαρακτηρίζει.

C.G. Jung, 4 *Αρχέτυπα*, Ιάμβλιχος, Αθήνα, 1988, σσ. 183 και 189-194.
Μετάφραση: Γιώργος Μπαρουξής

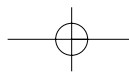
Ο μανδραγόρας του Anthony Roe

Οι θεραπευτικές ιδιότητες του μανδραγόρα επιβεβαιώνονται από τη σύγχρονη χημική έρευνα. Η ρίζα περιέχει ένα αλκαλοειδές, το οποίο ανήκει στην ομάδα της ατροπίνης και είναι ναρκωτικό και τοπικό αναισθητικό. Λόγω της παλιάς παράδοσης ότι διεγείρουν ερωτικές τάσεις, οι μανδραγόρες ονομάζονταν μήλα του έρωτα. Ως εκ τούτου, η Αφροδίτη ονομάζεται και Μανδραγορίτις. [...] Άλλη δεισιδαιμονία λέει ότι, όταν ο μανδραγόρας ξεριζώνεται, βγάζει μια κραυγή. Ως εξήγηση, ο Τόμας Νιούτον στο βιβλίο του *Βότανα στη Βίβλο* αναφέρει: «υποτίθεται ότι είναι ένα πλάσμα που έχει ζωή, γεννημένο κάτω από τη γη, από το σπέρμα των νεκρών που καταδικάστηκαν για φόνο». «Τα ουρλιαχτά σαν να ξεριζώνονται απ' τη γη μανδραγόρες» λέει ο Σαίξπηρ στο *Ρωμαίος και Ιουλιέτα*. Για κάποιον τεμπέλη και υπναρά έλεγαν ότι «έχει φάει μανδραγόρα» λόγω των ναρκωτικών και αποχαινωτικών ιδιοτήτων του φυτού, που ήταν γνωστές στην αρχαιότητα. Ο ποιητής Ιουβενάλης (60-130 μ.Χ.) κατηγορούσε τις Ρωμαίες ότι το χορηγούσαν στους συζύγους τους, προκαλώντας τους σκοτοδίνες, λήθη ακόμα και άνοια. [...]

Ο μανδραγόρας, σύμφωνα με τον θρύλο, φτιάχτηκε από τον ίδιο πηλό που δημιούργησε τον Αδάμ. [...] Εξαιτίας των μαγικών ιδιοτήτων της, η εξόρυξη της πανάκριβης ρίζας θεωρούνταν επικίνδυνο εγχείρημα. Απαιτούνταν μια μαγική διαδικασία, που συνήθως γινόταν την ώρα της δύσης, κάποιες φορές όμως και στο απόλυτο σκοτάδι. Αρχικά, η γη σκαβόταν και στη συνέχεια, με την αιχμή δίκου σπαθιού που ποτέ δεν είχε αγγίξει αίμα, τρεις κύκλοι χαράζονταν γύρω από το φυτό. Αυτό γινόταν, ώστε να αποτρέψουν τους δαίμονες να βγουν μαζί με τη ρίζα. Αφού ολοκληρώνονταν τα προκαταρκτικά, ακολουθούσε το πιο εντυπωσιακό μέρος της τελετής. Ένας σκύλος, συνήθως μαύρος, δενόταν στο φυτό με ένα σκοινί, ενώ ο «συλλέκτης» του μανδραγόρα, που στεκόταν σε κάποια απόσταση με μία σάλπιγγα στα χείλη, πετούσε ένα κομμάτι κρέας μακριά από το πεινασμένο, αιχμάλωτο ζώο. Οι μανιασμένες προσπάθειες του ζώου να αρπάξει την τροφή είχαν ως αποτέλεσμα το ξερίζωμα του φυτού. Τη στιγμή που ο μανδραγόρας έβγαινε από τη γη έβγαζε ένα ουρλιαχτό που έφερνε τον θάνατο σε όσους το άκουγαν. Γι' αυτό και ο «συλλέκτης» σάλπιζε την ίδια στιγμή ένα δυνατό και οξύ ήχο. Ο ήχος της σάλπιγγας κατέπνιγε αποτελεσματικά την κραυγή του φυτού, αλλά ο σκύλος έπεφτε νεκρός σαν από πέλεκυ· οι υποχθόνιοι δαίμονες απαιτούσαν τη θυσία μιας ζωής και αμέσως έπαιρναν εκείνη του φονιά του μανδραγόρα. [...]

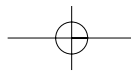
Πολλές παράξενες προλήψεις κυκλοφορούν γύρω από τον μανδραγόρα. Η λαογραφία και ο θρύλος τον συνδέουν με τον συμβολισμό της γονιμότητας και του πλούτου. Επίσης, είναι ένα φυτό που σχετίζεται άμεσα με την πρακτική της μαγείας. [...] Είναι δηλητηριώδης και πρέπει να χορηγείται προσεκτικά για να είναι ωφέλιμος. Στο *Picatrix* [σ.τ.ε.: ένα από τα πιο σημαντικά βιβλία για την αστρολογική μαγεία] αναφέρονται δεκάδες μαγικά φίλτρα που περιέχουν μανδραγόρα μαζί με άλλα παραδοσιακά υλικά της μαγείας, όπως αίμα νυχτερίδας και μυαλά μαύρης γάτας.

Anthony Roe, *The Mandrake*, διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο:
<http://www.whitedragon.org.uk/articles/mandrake.htm>, (10-10-2006).
 Μετάφραση: Κλαίρη Χριστοπούλου

Παρατηρήσεις πάνω στη σαιξπηρική κωμωδία του Henry Fluchère

Η δομή των σαιξπηρικών κωμωδιών φαίνεται χαλαρή, απειθάρχητη και ασαφής, μολονότι δεν είναι ποτέ απλή και δύσκολα μπορούμε να την περιορίσουμε σε μια συνταγή. Η πλοκή προχωρεί με άνισα άλματα, και περνάμε δίχως αυστηρότητα από το ένα γεγονός στο άλλο, από το ένα πλάνο στο επόμενο, από μια απιθανότητα σε κάποια μεγαλύτερη – πράγμα που χαρακτηρίζει την ανέλιξη της υπόθεσης στον κόσμο της μυθιστορίας: άφθο-νες εκπλήξεις που δεν προετοιμάζονται, παρά παρουσιάζονται ξαφνικά, όταν η εξέλιξη της κατάστασης και των

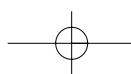
Όνειρο καλοκαιρινής νύχτας, Ανοιχτό Θέατρο 1993-94

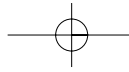
προσώπων τις κάνει, θα έλεγε κανείς, αναπόφευκτες. Έτσι, έχει κανείς μια εντύπωση άνεσης και απλοχωριάς, αναπνέει πιο ελεύθερα και δεν νιώθει να καταπιέζεται από το υπολογιστικό πνεύμα του δημιουργού που ορίζει τους κανόνες του παιχνιδιού και που δίνει τις εξουσίες του στους ήρωες.

Από εκεί προέρχεται αυτή η εντύπωση της ελευθερίας κινήσεων στον ανοιχτό χώρο, αυτή η ευκολία της διαδρομής ανάμεσα σε φανταστικούς σκηνηκούς χώρους, απαραίτητη σε μια δράση που δεν θα μπορούσε να περιοριστεί σε έναν μοναδικό τόπο της χώρας ή της πόλης που διαδραματίζεται. Ένα πήγαινε-έλα [...] από την πλατεία στο παλάτι και από το παλάτι στην καρδιά του δάσους – σε όλα τα μέρη όπου γίνονται οι συναντήσεις ύστερα

από τις αναζητήσεις, τη μέρα ή τη νύχτα, με βοηθό τον καιρό. Η πλοκή δένεται, μπερδεύεται, βρίσκει λύση μέσα στην αδιάκοπη κίνηση, οι εραστές χωρίζουν, τρέχουν να βρουν ο ένας τον άλλο, ξανασμίγουν [...]ως τη στιγμή όπου τα βάσανα και οι συγκρούσεις λύνονται θαυματουργά με το σμίξιμο των ερωτευμένων στο ευτυχημένο εκείνο σημείο όπου συναντιούνται και ενώνονται οι πόθοι και οι καρδιές, γιατί έχουν νικήσει τον χώρο και τον χρόνο.

Είναι σχεδόν αυτονόητο ότι η κινητήρια δύναμη αυτής της κωμωδίας είναι ο έρωτας. Τα υπόλοιπα πάθη είναι βοηθητικά, τυχαία ή δεν έχουν άλλο σκοπό παρά να καθυστερούν ή να παρεμποδίζουν την πορεία του έρωτα προς τον θρίαμβο ή προς την υπόσχεση θρίαμβου, που κατά γενικό κανόνα τερματίζει τη δράση. [...]Πρόκειται για έναν πρωτόγνωρο έρωτα, που αφυπνίζεται τα χαράματα, είναι γεμάτος πάθος το μεσημέρι και έτοιμος το βράδυ να αφεθεί στα πάντα: love at first sight, ο κεραυνοβόλος έρωτας, το αμετάκλητο θάμπωμα, αυτό που νιώθει ο Ρωμαίος στο χορό των Καπουλέτων κι αυτό που θα νιώσουν ο Φερδινάνδος και η Μιράντα στο μαγεμένο νησί του Πρόσπερου. Η εφευρετικότητα ακονίζεται για να προετοιμάσει τον θρίαμβο, και αυτοί οι ήρωες και οι ηρωίδες είναι νέοι, χαριτωμένοι και ωραίοι. Πάνω απ' όλα τους ενδιαφέρει το wooing, η ερωτική προετοιμασία, αυτό που στα αγγλικά επίσης ονομάζεται love-making και που δεν σημαίνει «κάνω έρωτα», αλλά πολιορκώ, αποπλίζω τον αντίπαλο σε αυτή τη ρητορική μονομαχία των δύο φύλων που αποτελεί το πιο γοητευτικό μέρος της κωμωδίας: εκεί κυριαρχεί η ετοιμότητα, το παιχνίδι των δισταγμών, η σεμνότητα στην οποία η τόλμη προσδίδει αυθάδεια, η προσμονή, αυτό το γεμάτο αποχρώσεις παιχνίδι της εξέγερσης και της υποταγής, της δειλιάς και της τόλμης, της αυτοεγκατάλειψης και της αυτοκυριαρχίας, παιχνίδι όπου διαπρέπουν οι αγνές και πονηρές μένες αυτές κοπέλες, από τη Σύλβια ως τη Μιράντα, από τη Ροζαλίνα ως τη Βεατρίκη κι από τη Βιόλα ως την Πόρσια, και που το παίζουν τόσο καλά, από την ανδρική πλευρά, οι νεαροί που ξέρουν να ανταπαντούν και να κατακτούν. [...]

Θα ήταν λάθος να πιστέψει κανείς ότι αυτός ο έρωτας θα μπορούσε να υποταχθεί στις απαιτήσεις της ψυχολογικής ανάλυσης που ορισμένοι αρέσκονται να εφαρμόζουν στους ήρωες της κλασικής κωμωδίας. Οι νέοι της σαιξπηρικής κωμωδίας συμπεριφέρονται με τον πιο αλλοπρόσαλλο τρόπο· ξεφεύγουν από κάθε δέσμευση της αληθοφάνειας, τόσο στα κίνητρά τους όσο και στις πράξεις τους. Έτσι, θα δούμε τον Βαλεντίνο να προσφέρει αυθόρμητα στον φίλο του, ο οποίος τον έχει προδώσει, ό,τι περισσότερο αγαπάει στον κόσμο, δηλαδή τη Σίλβιά του (*Οι δύο άρχοντες από τη Βερόνα*), θα δούμε την Ελένη στο *Όνειρο καλοκαιρινής νύχτας* να συμπεριφέρεται σαν μια μικρή ανόητη και την Ηρώ στο *Πολύ κακό για το τίποτα* να ξεπερνάει τα όρια της πιο στοιχειώδους λογικής, υπομένοντας αδιαμαρτύρητα τον εξευτελισμό, όπως κι ο Κλαύδιος θα ξεπεράσει τα όρια της ευπιστίας. Αυτό που έχει σημασία δεν είναι η ψυχολογική αληθοφάνεια που τόσοι σχολιαστές κοπίασαν για να τη βρουν, αλλά το πώς λειτουργεί ο ήρωας μέσα σε ένα παραμύθι που είναι καθαυτό μαγικό. Αυτό που έχει σημασία, είναι η κίνηση που ο ήρωας μεταδίδει στη δράση – γιατί σε κάποια στιγμή η συγκινησιακή δόνηση με την οποία ο συγγραφέας φορτίζει, για λόγους που δεν ενδιαφέρει να εξετάσουμε αν είναι βάσιμοι, τον ήρωα, μεταδίδεται ολόγυρά του. Στόχος του δραματουργού δεν είναι η διαγραφή χαρακτήρων, αλλά να φανταστούμε εμείς αυτά τα πρόσωπα μέσα σε μια δεδομένη κατάσταση και μέσα στον ποιητικό κόσμο όπου τοποθετούνται να τα δούμε να δρουν και να αντιδρούν.

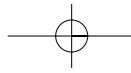
Άλλωστε, ο Σαίξπηρ δεν έχει αυταπάτες σχετικά με τη σύμβαση που χρησιμοποιεί, με τον ήρωα που πλάθει, με την κατάσταση μέσα στην οποία τον τοποθετεί. Οι ερωτευμένοι του δεν είναι περισσότερο φλογεροί ή πιο εύγλωπτοι από άλλους, έχουν όμως έναν δικό τους τρόπο, η τρέλα ή ο στόμφος τους ηχεί διαφορετικά, ακόμα και όταν υποτάσσονται εντελώς στη σύμβαση. Ο Σαίξπηρ δεν αφήνεται να πιαστεί στην παγίδα της αισθηματικής ευδαιμονίας. Θα διαπιστώσουμε ότι έχει τόσο καθαρά συνειδητοποιήσει την υπεροχή του ως δραματουργού, ώστε από τις πρώτες κιόλας κωμωδίες, θα σταλάξει, σε μερικές δόσεις αρχικά ένα ισχυρό αντίδοτο στον ρομαντικό έρωτα: είναι η ειρωνική ικανότητα που θα μπορέσουν να χρησιμοποιήσουν οι νεαροί ήρωες ενάντια στις υπερβολές του πάθους τους ή που δεν θα διστάσει να χρησιμοποιήσει εναντίον τους το διορατικό και σκωπτικό περιβάλλον τους. [...] Πάντοτε υπάρχει, με αυτή ή με την άλλη μορφή, κάποιος Μερκούτιος για να ειρωνευτεί το Ρωμαίο. [...] Οι βασιλικοί έρωτες του Θησέα με την Ιππολύτη γίνονται περισσότερο ανθρώπινοι, καθώς συγκρίνονται με τους καυγάδες του μάγου και της νεραϊδοβασίλισσας, αλλά και με τις άτακτες καντρίλιες των Αθηναίων εραστών και, ακόμη πιο πολύ, με την ευτράπελη παρωδία μιας θρυλικής ερωτικής ιστορίας δοσμένης με την πιο απλοϊκή και παθιασμένη μορφή από τον θίασο του Στημόνη.

Όνειρο καλοκαιρινής νύχτας, Εθνικό Θέατρο 1999-2000

Αυτή η ειρωνική συνείδηση της απόστασης που χωρίζει τις υπερβολικές ή συμβατικές εκδηλώσεις του ερωτικού συναισθήματος από την αυθεντική πραγματικότητα των περιπλοκών του ανήκει πρώτα απ' όλα στον δραματουργό, γρήγορα όμως θα γίνει συνείδηση των ίδιων των ερωτευμένων. Η μεταφορική και εξευγενισμένη φρασεολογία που χρησιμοποιούν [...] βρίσκει το αντίβαρό της στις τολμηρότητες που διανθίζουν τους πιο αθώους φαινομενικά διαλόγους. [...]

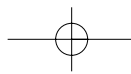

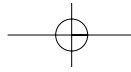
Ο Σαίξπηρ εισάγοντας ρεαλιστικά στοιχεία και χοντράδες στις νεανικές κωμωδίες του – διαφορούμενα, αισχρολογίες, φαρσικά επεισόδια, χιούμορ και παρωδία – θέλει να ξεπεράσει, στη στάση του απέναντι στον έρωτα, τις συμβατικές απαιτήσεις της αισθηματικής λογοτεχνίας. Τη μεγάλη υπόθεση του έρωτα, το courtship ή wooing (πολιορκώ ή κατακτώ τον έρωτα της αγαπημένης γυναίκας), του οποίου το τελετουργικό είναι πασίγνωστο, ένα τελετουργικό που όλοι οι ερωτευμένοι, είτε είναι είτε δεν είναι ποιητές, συναγωνίζονται σε ευρηματικότητα να το τηρήσουν, ο Σαίξπηρ θα τη μετατρέψει σε κάτι πιο πλούσιο και πιο ουσιαστικό. Και για να αποδείξει καλύτερα ότι το αίσθημα, για το οποίο οι ποιητές ανακάλυψαν και στη συνέχεια επέβαλαν αυτό το τελετουργικό, έχει μεγαλύτερη σημασία από τους επιτηδευμένους τρόπους με τους οποίους περιβάλλεται, ο Σαίξπηρ θα φτάσει να παρωδήσει τη συμπεριφορά των ερωτευμένων, δίνοντας σε μια από τις πιο ειλικρινά και βαθιά ερωτευμένες ηρωίδες του αυτόν το ρόλο. Με λίγα λόγια, χάρη στην εύθυμη διακωμώδηση του ίδιου του εαυτού, ο έρωτας φτάνει στην πιο πλατιά και τέλεια έκφρασή του. [...]

Ακολουθούν οι «προβληματικές κωμωδίες», που δημιουργούν τόσες απορίες στους σχολιαστές. Μοιάζουν αναπόφευκτες, ύστερα από τις απολαυστικές τέρψεις των «ευτυχισμένων ημερών» που πέτυχαν συχνά να υποβιβάσουν την αβεβαιότητα και την ανησυχία στο επίπεδο της φάρσας. Θα δούμε ότι το ίδιο πνεύμα κατέχει τις πρώτες τραγωδίες και αυτές τις πικρές κωμωδίες, που δεν μπορεί κανείς να τις κατατάξει: *Τέλος καλό όλα καλά*, *Με το ίδιο μέτρο*, *Τρωίλος και Χρυσήδα*. Ο Σαίξπηρ που αναρωτιέται για όλα βασανιστικά, θα αμφισβητήσει στη μακριά σειρά των τραγωδιών, τον έρωτα, τη δικαιοσύνη, τη δόξα· οι ανησυχητικές αυτές κωμωδίες αποτελούν το ειρωνικό αντίστοιχο μιας τραγικής παραίτησης από την πίστη. Μέσα στην καμπύλη του έργου, οι τρεις αυτές κωμωδίες βρίσκουν τη θέση τους στο χαμηλότερο σημείο της εμπιστοσύνης και της ελπίδας. Όσο προβληματική κι αν είναι η ερμηνεία που μπορεί κανείς να δώσει, έχουμε μπροστά μας την ειρωνική όψη ενός απογοητευμένου ιδεαλισμού. [...]

Όταν μετά τη «μαύρη περίοδο», ο Σαίξπηρ θα ξαναγυρίσει στην «κωμωδία» (στο Φόλιο η *Τρικυμία* είναι η πρώτη από τις «κωμωδίες»), θα πρόκειται για μια επιστροφή στην «αισθηματική κωμωδία», ακόμα πιο απίστευτη στη διαδοχή των επεισοδίων και πιο απίθανη στην «ψυχολογική» παρουσίαση των ηρώων. Εδώ η «ανθρώπινη φύση» μας ξεφεύγει [...]. Η επιστροφή στο βαθύτερο νόημα της ζωής έχει επιτευχθεί, χωρίς να καταλαβαίνει κανείς καλά το πώς και το γιατί, χάρη στα εκπληκτικά μέσα της ψευδαίσθησης, μέσα που ο δραματουργός χειρίζεται αριστοτεχνικά. Αυτό που, ίσως, βρίσκεται στη βάση της ανανέωσης και που αποτελεί τον κύριο παράγοντα μιας μεταμόρφωσης, είναι η ικανότητα έκστασης που καταλαμβάνει π.χ. την Κλεοπάτρα στον θάνατο του Αντώνιου και την παραμονή του δικού της θανάτου (*Αντώνιος και Κλεοπάτρα*). Το δάγκωμα του φαρμακερού φιδιού ανοίγει απεριόριστους ορίζοντες, το ίδιο και ο κλωνισμός που δέχεται η Μιράντα αντικρίζοντας τον Φερδινάνδο (*Τρικυμία*). Το ποιμενικό ειδύλλιο στο *Χειμωνιάτικο παραμύθι* (ολόκληρη η τέταρτη πράξη) δίνει μια αίσθηση πληρότητας και γονιμότητας· η αγνότητα της Ιμογένης και της Ερμιόνης είναι απρόσβλητη από τη συκοφαντία (*Κυμβελίνος*)· ο έρωτας δεν εκφράζεται πια με εξιδανικευμένους όρους, ούτε μέσα από τη σοφή μονομαχία των ρητορικών διαξιφισμών που έδιναν λάμψη στις πρώτες κωμωδίες είναι πραγματικά αυτό το σφιχταγκάλιασμα των κορμιών ανάμεσα στα λουλούδια, για το οποίο μιλάει η Περνίτα στον Φλοριζέλ (*Χειμωνιάτικο παραμύθι*), μια συμφιλώση και μια νίκη πάνω στη σάρκα και στον χρόνο. Είναι ίσως ακόμη, για το Σαίξπηρ, μια νίκη πάνω στον εαυτό του.

Henry Fluchère, *Θεατρικά Τετράδια*, 1979, αρ. 1.
Μετάφραση: Μιράντα Μουλλά.

Το Όνειρο Καλοκαιρινής Νύχτας στο Κ.Θ.Β.Ε.

Όνειρο Καλοκαιριάτικης Νύχτας Θεατρική περίοδος 1970-1971

Πρώτη παράσταση: 25 Φεβρουαρίου 1971
Θέατρο Εταιρείας Μακεδονικών Σπουδών

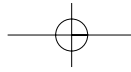
Μετάφραση: Γιάννης Οικονομίδης
Σκηνοθεσία: Σπύρος Α. Ευαγγελάτος
Σκηνογραφία-κοστούμια: Γιώργος Πάτσας
Μουσική: Δημήτρης Τερζάκης
Επιμέλεια Κίνησης: Ντόρα Τσάτσου-Συμεωνίδη
Φωτισμοί: Γιώργος Καλαντζόπουλος

Διανομή (με σειρά εμφάνισης):

Χρήστος Πάρλας (ΟΜΠΕΡΟΝ), Μαίρη Λαλοπούλου (ΤΙΤΑΝΙΑ), Αλέκος Πέτσος (ΠΟΥΚ), Βιβή Μαρκουτσά (ΠΑΙΔΟΠΟΥΛΟ ΑΠΟ ΤΙΣ ΙΝΔΙΕΣ), Χρυσούλα Διαβάτη (ΝΕΡΑΪΔΑ), Σοφία Λάππου (ΜΠΙΖΕΛΑΝΘΗΣ), Ολυμπία Τολικά (ΑΡΑΧΝΟΦΑΔΗΣ), Μαίρη Λαμπίρη (ΠΕΤΑΛΟΥΔΗΣ), Μαίρη Μωραϊτοπούλου (ΣΙΝΑΠΟΣΠΟΡΟΣ), Ελευθερία Σπανού (ΙΠΠΟΛΥΤΗ), Διονύσης Καλός (ΘΗΣΕΑΣ), Σπύρος Λασκαρίδης (ΦΙΛΟΣΤΡΑΤΟΣ), Νίκος Βρεττός (ΑΙΓΕΑΣ), Δημήτρης Βάγιας (ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ), Δημήτρης Καρέλλης (ΛΥΣΑΝΔΡΟΣ), Ιλιάς Λαμπρίδου (ΕΡΜΙΑ), Πέπη Οικονομοπούλου (ΕΛΕΝΗ), Γιάννης Κάσδαγλης (ΚΥΔΩΝΗΣ-ΠΡΟΛΟΓΟΣ), Νικήτας Τσακίρογλου (ΣΑΪΤΑΣ-ΠΥΡΑΜΟΣ), Γιώργος Βλαχόπουλος (ΣΟΥΡΑΥΛΗΣ-ΘΙΣΒΗ), Κώστας Ματσακάς (ΨΑΛΙΔΑΣ-ΦΕΓΓΑΡΙ), Σίμος Ιωαννίδης (ΜΟΥΣΟΥΔΗΣ-ΤΟΙΧΟΣ), Γιώργος Φουρνιάδης (ΑΛΦΑΔΗΣ-ΛΙΟΝΤΑΡΙ), Βαγγελής Σπαρτιάτης (ΕΥΝΟΥΧΟΣ ΡΑΨΩΔΟΣ), Ακύλας Αναγνωστίδης (ΡΑΨΩΔΟΣ ΤΩΝ ΒΑΚΧΙΔΩΝ), Δημήτρης Τερζόπουλος, Θεόδωρος Κατσούφρος, Γιάννης Ιορδανίδης (ΤΡΕΙΣ ΜΟΥΣΕΣ ΘΡΗΝΩΔΟΥΣΕΣ), Παύλος Παυλίδης (ΜΑΣΤΟΡΑΣ), Μαρία Αλεξανδρή, Μαριάννα Αρβαντιτίδου, Αφροδίτη Ιωαννίδου, Βασιλική Λαγού, Πασχαλιά Μαστραντώνη, Νόρα Μπερέι, Μαίρη Μωραϊτοπούλου, Χάιδω Πιρπιρίδου, Στέλλα Παπαδημητρίου, Ελένη Πασσά, Αφροδίτη Πασχαλίδου, Ιωάννα Παχτίτη, Δέσποινα Σφάντζικα, Βίλμα Τσακίρη, Ιουλία Τιμπερλή, Αριάδνη Φιλιππίδου, Αίγλη Χαβά (ΑΚΟΛΟΥΘΟΙ ΤΗΣ ΤΙΤΑΝΙΑΣ), Ακύλας Αναγνωστίδης, Γιάννης Βρανάς, Γιάννης Ιορδανίδης, Θεόδωρος Καλαμπούκας, Γιώργιος Καραγιάννης, Θεόδωρος Κατσούφρος, Γιάννης Κουριώτης, Γιώργος Λέφας, Γιώργος Μαρκόπουλος, Μιχάλης Μόσιος, Αστέριος Μπάλας, Χρήστος Μπίρος, Μιχάλης Νικολούδης, Γιώργος Ντουμούζης, Νίκος Παπαζίδης, Παναγιώτης Πατσουράκος, Παύλος Παυλίδης, Παναγιώτης Πλάνος, Γιώργος Ροντιδής, Ντίνος Ταυρίδης, Δημήτρης Τερζόπουλος, Χαράλαμπος Φορτοτήρας (ΑΚΟΛΟΥΘΟΙ ΤΟΥ ΟΜΠΕΡΟΝ).

Όνειρο Καλοκαιρινής Νύχτας Θεατρική περίοδος 1984-1985

Πρώτη παράσταση: 10 Ιανουαρίου 1985

Θέατρο Εταιρείας Μακεδονικών Σπουδών -Υπερώο

Μετάφραση: Βασίλης Ρώτας

Σκηνοθεσία: Νίκος Χουρμουζιάδης

Σκηνογραφία-κοστούμια: Απόστολος Βέττας

Μουσική: Δημήτρης Λέκκας

Διδασκαλία τραγουδιών: Αίγλη Χαβά-Βάγια

Διδασκαλία χορού μαστόρων: Ντανιέλ Λομμέλ

Μάσκες: Τίνα Παραλή

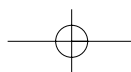
Κοσμήματα: Κλαίρη Καζάζη

Ειδικές κατασκευές: Ρίτσαρντ Άντονου

Μέρος των τραγουδιών ερμήνευσαν η Δήμητρα Γαλάνη, η Χάρης Αλεξίου και ο Δημήτρης Λέκκας.

Διανομή (με σειρά εμφάνισης):

Αφροδίτη Τζοβάνη (ΙΠΠΟΛΥΤΗ), Τάσος Πανταζής (ΘΗΣΕΑΣ), Χρήστος Παπαστεργίου (ΦΙΛΟΣΤΡΑΤΟΣ), Ιάκωβος Λεβισιάνος (ΑΙΓΕΑΣ), Αρετή Σελβεσάκη-Λυδία Φωτοπούλου (ΕΡΜΙΑ), Χρήστος Ευθυμίου-Ρήγας Αξελός (ΔΗΜΗΤΡΗΣ), Κώστας Ίτσιος-Νίκος Κολοβός (ΛΥΣΑΝΔΡΟΣ), Φιλαρέτη Κομνηνού-Δήμητρα Παπαχρήστου (ΕΛΕΝΗ), Τάσος Παλαντζίδης-Γιώργος Κώτσος (ΚΥΔΩΝΗΣ), Γιώργος Μουστάκας-Γιάννης Πανώριος (ΡΟΚΑΝΗΣ), Ζαφείρης Κατραμάδας-Σάκης Πετκίδης (ΣΤΗΜΟΝΗΣ), Νίκος Σταυρόπουλος-Παναγιώτης Πατσουράκος (ΚΑΖΑΝΗΣ), Κώστας Τζιβιέρης (ΒΕΛΟΝΗΣ), Λευτέρης Λιθαρής-Νίκος Σταυρόπουλος (ΦΥΣΟΥΝΗΣ), Κατερίνα Σαγιά (ΔΑΙΜΟΝΙΟ α'), Λάζαρος Ανδρέου (ΠΟΥΚ), Κώστας Ματσακάς (ΟΜΠΕΡΟΝ), Αλέκα Παϊζη (ΤΙΤΑΝΙΑ), Όλγα Παππά (ΔΑΙΜΟΝΙΟ β'), Λίλια Παλάντζα (ΔΑΙΜΟΝΙΟ γ').

βιογραφικά σημειώματα

ΜΑΙΡΗ ΑΚΡΙΒΟΠΟΥΛΟΥ (ηθοποιός)
Σπουδές: Δραματική Σχολή Κ.Θ.Β.Ε., Νομική Σχολή του Α.Π.Θ., Σπουδές χορού με το σύστημα της Βασιλικής Ακαδημίας του Λονδίνου και πιάνου στο Ωδείο Βορείου Ελλάδος. **Συμμετείχε στις παραστάσεις:** *Κερένια κούκλα* (Ομάδα 2-0-50), *Η μορφή των πραγμάτων*, *Τα επτά θανάσιμα αμαρτήματα των μικροαστών*. **Συνεργάστηκε με τους σκηνοθέτες:** Λ. Γιαννάκου, Α. Γεωργούλη, Γ. Αποστολόπουλο. Στην **τηλεόραση** έχει πρωταγωνιστήσει στις σειρές: *Όνειρο ήταν* της Μ. Παπαϊκονόμου, *Σχεδόν ποτέ* του Ν. Περάκη και *Κρυφά μονοπάτια* του Μ. Μανουσάκη. **Σκηνοθέτησε** μια μικρού μήκους ταινία για τη Biennale Νέων Δημιουργών, ενώ εργάζεται και ως **ραδιοφωνική παραγωγός**.

ΧΡΗΣΤΟΣ ΓΙΑΛΛΑΒΟΥΖΗΣ (φωτιστής)
Σπουδές: Τεχνική Σχολή Εργοδηγών Ηλεκτρολόγων. Το 1977 ενσωματώθηκε στο δυναμικό του Κ.Θ.Β.Ε. στο Τμήμα Ηλεκτρολόγων-Φωτισμού, του οποίου ήταν υπεύθυνος το διάστημα 1994-1998. **Συνεργάστηκε** με το Κ.Θ.Β.Ε., με διάφορα ΔΗ.ΠΕ.ΘΕ., την Πειραματική Σκηνή της «Τέχνης», το Μέγαρο Μουσικής Θεσσαλονίκης κ.ά.. Από το 2000 εργάζεται ως φωτιστής στο **Τμήμα Θεάτρου** της Σχολής Καλών Τεχνών του Α.Π.Θ..

ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΓΚΛΕΤΣΟΣ (ηθοποιός)
Σπουδές: Δραματική Σχολή Γ. Θεοδοσιάδη. Οικονομικές και Πολιτικές Επιστήμες στο ΑΣΟΕ.. Ωκεανογραφία και εκπαίδευση δελφινιών στις Η.Π.Α.. **Συμμετείχε στις παραστάσεις:** *Οι γαμπροί της Ευτυχίας* (σκην. Στ. Φασουλής), *Το σώσε* (σκην. Στ. Φασουλής), *Λεωφορείο ο πόθος* (Θίασος Κ. Δανδουλάκη, σκην. Στ. Φασουλής), *Κύριος Αμιλκάρ*, *Ψηλά από τη γέφυρα*,

Περίοδος προσαρμογής (Θίασος Ν. Τσακίρογλου), *Μπεντ* (σκην. Γ. Θεοδοσιάδης), *Δον Ζουάν* (σκην. Παυλίδης), *Μπαμπάδες με ρούμι* (σκην. Στ. Φασουλής), καθώς και σε παράσταση επιθεώρησης (σκην. Χ. Κλυν) κ.ά.. Πρωταγωνίστησε σε πολλές **τηλεοπτικές σειρές**.

ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΔΑΣΚΑΛΑΚΗ (ηθοποιός)
Σπουδές: Δραματική Σχολή Βεάκη. Τμήμα Θεατρικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Αθηνών. Σεμινάρια υποκριτικής στο Royal Academy of Dramatic Art, στη Central School of Speech and Drama, στη Guildford School of Acting, στο The School of Physical Theatre και στο Odin Teatret. **Συμμετείχε στις παραστάσεις:** *Medea*, *Pentesilea*, *Sette contro*, *Tebe*, *Le Donne in Assemblea*, *Il canto delle Sirene*, *Blame*, *Σταθμοί κάτω από την πόλη*, *Κρουστών χρησμός για τον Οιδίποδα*. Στον **κινηματογράφο** έπαιξε στην ταινία *The straight story*. **Συνεργάστηκε με τους σκηνοθέτες:** P. Stein, J. P. Vincent, L. Colavero, L. Bottaro, P. Lily, Δ. Οικονόμου, Κ. Καζάκο, Β. Κυριακίδη, Ε. Μουρίκη. Έχει **σκηνοθετήσει** την παράσταση *Ψυχολογία*.

ΦΑΙΗ ΖΑΡΜΠΗ (ηθοποιός)
Σπουδές: Δραματική Σχολή Βεάκη. Σπουδές χορού (κλασικό μπαλέτο, σύγχρονος χορός και κλακέτες) στις σχολές Σαλιβέρου και Ρ. Μάνου, σε επαγγελματικό στάδιο. Στο **θέατρο** συμμετείχε στις *Σκηνικές μουσικές* του Μ. Γρηγορίου (Ορχήστρα των Χρωμάτων). Στην **τηλεόραση** πήρε μέρος *Στον ήλιο του Αιγαίου* της Κ. Ιγερινού (σκην. Β. Ντούρου) και στον **κινηματογράφο** στην ταινία μικρού μήκους *The Hours of the Living Dead* για το New York College.

ΦΩΤΗΣ ΖΗΚΟΣ (ηθοποιός)
Σπουδές: Δραματική Σχολή του Θεάτρου Τέχνης. **Συνεργάστηκε** με διάφορους θιάσους του Ελεύθερου Θεάτρου (1972-1985) και με το Κ.Θ.Β.Ε. (1985 έως σήμερα).

ΔΗΜΟΣ ΚΟΥΤΡΟΥΛΗΣ (ηθοποιός)
 Συνεργάζεται με το Κ.Θ.Β.Ε. εδώ και χρόνια συμμετέχοντας σε έργα κλασικού και σύγχρονου ρεπερτορίου.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΩΤΣΟΣ (ηθοποιός)
Σπουδές: Δραματική Σχολή Σταυράκου. Είναι ηθοποιός του Κ.Θ.Β.Ε. από το 1978 έως σήμερα. Έλαβε μέρος σε περισσότερα από εβδομήντα έργα.

ΝΙΚΟΣ ΜΑΓΔΑΛΙΝΟΣ (ηθοποιός)
Σπουδές: Δραματική Σχολή Κ.Θ.Β.Ε. **Συμμετείχε στις παραστάσεις:** *Πλούτος*, *Λυσιστράτη* (του Λ. Λαζόπουλου), *Εξορία*, *Οιδίπους τύραννος*, *Το ημέρωμα της στρίγγλας*, *Ο κύριος της κυρίας υπουργού*, *Μια τρελή οικογένεια*, *Άτα.. νάτα φάτα*. (Επιθεώρηση), *Φιάκας* κ.ά.. **Συνεργάστηκε** με το ΔΗ.ΠΕ.ΘΕ. Βέροιας, το Εθνικό Θέατρο και το Κ.Θ.Β.Ε.. Συμμετείχε στις **τηλεοπτικές σειρές:** «Το θέατρο της Δευτέρας» (*Χαβιάρι και φακές*), *Ο χρυσός νοικοκύρης*, *Η συμμορία της Μάρης*, *Ομιλείτε ελληνικά*, *Αλεπού και μπούφος*, *Τραστ*, *Η σκιά του χρήματος*, *Το γαλάζιο διαμάντι*, *Τα αδέρφια*, *Τα επτά κακά της μοίρας μου*, *Άγγελος κατά*

λάθος, *Νεοέλληνες* και *Σοφία ορθή*.
Συνεργάστηκε με τους σκηνοθέτες: Α. Βουτσινά, Κ. Μπάκα, Γ. Μιχαηλίδη κ.ά..

KENNY MCLELLAN (σκηνογράφος-ενδυματολόγος)

Σπουδές: Σχολή Καλών Τεχνών της Γλασκώβης (σχεδιασμός υφασμάτων), Motley's School of Theatre Design (σκηνογραφία, όπου τιμήθηκε με το Linbury Prize for Theatre Design). **Συνεργάστηκε, μεταξύ άλλων, με τα θέατρα:** Royal Shakespeare Company, The Royal Court, The Traverse Theatre, Wexford Festival Opera, Opera de Montpellier, Κ.Θ.Β.Ε., Εθνικό Θέατρο, Μέγαρο Μουσικής Αθηνών, Θέατρο Στοά, Θέατρο Ήβη, New Israel Opera, καθώς και με τα χοροθέατρα Οκτάνα, Sine qua Non κ.ά.. **Κινηματογράφος:** σκηνογραφική επιμέλεια στις ταινίες *Tugo-Tugo*, *Φωταγωγός* (βραβείο στο Φεστιβάλ Ταινιών Μικρού Μήκους της Δράμας), *Γκολ*, *Είναι ο Θεός μάγιστρα*; Η τελευταία του συνεργασία με το Κ.Θ.Β.Ε. ήταν η *Ειρήνη* του Αριστοφάνη (σκην. Γ. Ιορδανίδης).

MARIA ΜΑΛΛΟΥΧΟΥ (ηθοποιός)

Σπουδές: Δραματική Σχολή Εθνικού Θεάτρου. Bachelor στην Αγγλική Φιλολογία και στο Θέατρο, στο Roehampton Institute London University of Surrey. Μεταπτυχιακό (MA) Θεατρολογίας στο Royal Holloway University of London. **Συνεργάστηκε σε θεατρικές παραστάσεις** με το Μακεδονικό Θέατρο, την Πειραματική Σκηνή της «Τέχνης», το ΔΗ.ΠΕ.ΘΕ. Λάρισας (*Κύκλωπας* του Ευριπίδη, διασκευή για παιδιά, σκην. Α. Μιτσούλης) και για το Φεστιβάλ στην Πειραματική Σκηνή του Εθνικού Θεάτρου (Γυναίκες της Γης, σκην. Δ. Μπίτου).

ΓΡΗΓΟΡΗΣ ΜΗΤΤΑΣ (ηθοποιός)
Σπουδές: Δραματική Σχολή Σταυράκου. Σκηνοθεσία στην Αγγλία. Σεμινάριο κωμικοθέατρου, ως εκπρόσωπος του Κ.Θ.Β.Ε., στη Βάρνα της Βουλγαρίας. Είναι ηθοποιός στο Κ.Θ.Β.Ε. από το 1974 έως σήμερα, όπου ερμήνευσε σημαντικούς ρόλους από το κλασικό και σύγχρονο ρεπερτόριο. **Δίδαξε** θέατρο και σκηνοθέτησε στο θεατρικό τμήμα του Δήμου Σταυρούπολης, στη Νομική και τη Φυσικομαθηματική Σχολή του Α.Π.Θ.. **Ίδρυσε** το Θέατρο Φλέμιγκ. **Έχει σκηνοθετήσει** περισσότερα από 30 έργα.

ΠΕΡΗΣ ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ (σκηνοθέτης)
Σπουδές: Δραματική Σχολή Κρατικού Ωδείου Θεσσαλονίκης. Ακαδημία Δραματικής Τέχνης Ρώμης. Σεμινάρια με την ομάδα Γκροτόφσκι. **Ως ηθοποιός συνεργάστηκε** με το Κ.Θ.Β.Ε., το Εθνικό Θέατρο, σε έργα κλασικού και σύγχρονου ρεπερτορίου. **Ως ιδρυτής** της Εταιρείας Θεάτρου Μηχανή έχει κάνει προτάσεις σε πρωτοποριακά θεατρικά έργα. **Άλλες σκηνοθεσίες:** *Γλυκιά μου Ίρμα, Η ωραία Ταϊλάνδη, Ο πειρασμός (Κ.Θ.Β.Ε.), Η μυστική ερωτική ζωή της Οφηλίας, Πρώτος έρωτας, Τρωάδες (του Σενέκα), Βρώμικες ιστορίες κ.ά..* **Έπαιξε στις τηλεοπτικές σειρές:** *Βαμμένα κόκκινα μαλλιά, Και οι παντρεμένοι έχουν ψυχή.*

ΧΡΙΣΤΙΝΑ ΜΠΑΜΠΟΥ-ΠΑΓΚΟΥΡΕΛΑ (μεταφράστρια)
Σπουδές: Πολιτικές Επιστήμες στη Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών. **Μετάφρασε** μυθιστορήματα και διηγήματα των Τζ. Κόνραντ, Π. Μπόουλς, Τζ. Μπόουλς, Β. Σ. Νάιπουλ (Βραβείο Νόμπελ 2001), και θεατρικά έργα των: Ου. Σαίξπηρ, Κ. Μάρλοου, Τζ. Γουέμπστερ, Τ. Ότγουεϊ, Χ. Πίντερ, Ε. Μποντ, Ε. Άλμπυ, Τ. Στόπαρντ, Ν. Κάουαρντ, Σ. Μπέρκοφ, Μ. Φρέιν, Α. Έικμπορν, Α. Ρ. Γκέρνυ, Ντ. Στόρεϊ, Μπ. Χένλυ, Μ. Κριμπ, Τ. Γουερτενμπίκερ, Κ.

Ντουράγκ, Ν. Σίλβερ, Ν. Λαμπιούτ, Φ. Γκούλντινγκ, Τζ. Λώρενς, Ρ. Μανρό, Μ. ΜακΝτόνα. **Συνεργάστηκε** με το Εθνικό Θέατρο, το Κ.Θ.Β.Ε., το Θέατρο Τέχνης, το Θέατρο του Νότου, τον Θεατρικό Οργανισμό Κύπρου, τα ΔΗ.ΠΕ.ΘΕ Καλαμάτας, Ρούμελης και Βέροιας, την Πειραματική Σκηνή της «Τέχνης» κ.ά.. Από το 2002 **διδάσκει** θεατρική μετάφραση στο ΕΚΕΜΕΛ. **Είναι μέλος** της Εκτελεστικής Επιτροπής του Διεθνούς Ινστιτούτου Θεάτρου.

ΦΟΥΛΗΣ ΜΠΟΥΝΤΟΥΡΟΓΛΟΥ (ηθοποιός)
Σπουδές: Δραματική Σχολή Κυριαζή Χαρατσάρη. **Συμμετείχε (μεταξύ άλλων) στις παραστάσεις:** *Η φαρμακόγλωσσα, Γαργάλα τα (επιθεωρήσεις), Ο γενικός γραμματέας, Κίτρα της Σικελίας (ΔΗ.ΠΕ.ΘΕ. Καλαμάτας), Λα μωσκέτα, Το πηγάδι των αγίων, Οι δανειστές, Ο αλχημιστής (ΔΗ.ΠΕ.ΘΕ. Πάτρας), Παραμύθι χωρίς όνομα, Ο γενικός γραμματέας, Ο συνταγματάρχης πουλί, Καραγκιόζης ο Μέγας, Η γριά, Οι αλλοπαρμένοι, Λυτρωμένοι, Τρικυμία, Πλατόνοφ, Η βέρα-Το τάβλι, Η τύχη της Μαρούλας, Ο πειρασμός (Κ.Θ.Β.Ε.).* **Σκηνοθεσίες:** *Αναζητώντας το δολοφόνο, Παράσταση χωρίς τέλος, Το τέλος του παιχνιδιού, Ο τίγρης, Ο παίκτης, Σχολείο για κλόουν, Καπέλα, Δάφνες και πικροδάφνες, Ο Μορμόλης, Τέλος, Κυριακάτικος περίπατος, Ρουλέτενμποργκ.* **Διδάσκει** υποκριτική στο Τμήμα Θεάτρου του Α.Π.Θ. και στη Δραματική Σχολή του Κ.Θ.Β.Ε..

ΤΑΤΙΑΝΑ ΜΥΡΚΟΥ (χορογράφος)
Σπουδές: Ανώτερη Επαγγελματική Σχολή Χορού του Δήμου Σταυρούπολης. Μακεδονικό Ωδείο Θεσσαλονίκης (θεωρητικά της μουσικής, φλογέρα και φλάουτο). **Είναι ιδρυτικό μέλος** της ομάδας χορού Inertia. **Συμμετείχε** στην 11^η και 12^η Biennale Νέων Καλλιτεχνών στο τμήμα χορού. **Συνεργάστηκε** με την **Όπερα Θεσσαλονίκης** στις παραστάσεις: *Un ballo in*

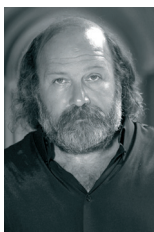

masquera και *La Bohème* (ως βοηθός σκηνοθέτη). Με το **Κ.Θ.Β.Ε.** στις παραστάσεις: *Ο Αρχοντοχωριάτης*, *Τέλος καλό όλα καλά*, **ως βοηθός χορογράφου** στην *Ωραία Ταϊλάνδη*, στο *Τσικλιντάν* και στην *Ιφιγένεια η εν Ταύροις* **ως βοηθός σκηνοθέτη** στον *Πρώτο έρωτα* και *Ο πειρασμός*. **Συνεργάστηκε με τους σκηνοθέτες:** Γ. Ιορδανίδη, Γ. Μιχαηλίδη, Π. Μιχαηλίδη, Τ. Ράντζο κ.ά..

ΙΩΑΝΝΑ ΠΑΓΙΑΤΑΚΗ (ηθοποιός)
Σπουδές: Δραματική Σχολή Θεάτρου Εμπρός. **Συμμετείχε στις παραστάσεις:** Θέατρο Εμπρός: *Αγριόπαπια* (Έντβικ), *Αγγέλα* (Φανή), *Το ημερολόγιο της άμμου* (Μάνα), *Το έργο για το μωρό* (Κορίτσι). Εθνικό Θέατρο: *Ο βασιλικός* (Γαρουφαλιά). Θεατρική Εταιρία Όψεως: *Πελεκάνος* (Γέρντα), *Στην εξοχή* (Ρεβέκκα), *Ουντ* (Ουντ). Θέατρο του Νέου Κόσμου: *Ο Χρυσασαίτός Άτυς* και *η βασιλιπούλα Ροδογάλη* (Ροδογάλη), *Βαλς αρ.6* (Σόνια). Εταιρία θεάτρου Κοινή θέα: *Ξένοι τόποι* (Στέλλα, Έλλη, Αστυνομικός). **Κ.Θ.Β.Ε.:** *Ιβάνοφ* (Άννα Πέτρονβα), *Ο επισκέπτης* (Η Άλλη), *Χρονικό της Βεργίνας*. **Συνεργάστηκε με τους σκηνοθέτες:** Τ. Μπαντή, Β. Θεοδωρόπουλο, Α. Τομπούλη, Τ. Ράντζο, Γ. Γκικαπέππα, Ν. Μαστοράκη, Γλ. Καλαϊτζή, Ν. Ναουμίδη.

ΝΙΚΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΙΔΗΣ (ηθοποιός)
Σπουδές: Μακεδονικό Ωδείο Θεσσαλονίκης, Σχολή Σταυράκου. Παρακολούθησε μαθήματα φωνητικής στο Μουσικό Εργαστήρι Σερρών. **Υπήρξε στέλεχος** στο Θεατρικό Εργαστήρι Θεσσαλονίκης (1977-1986) και **μέλος** του Διοικητικού του Συμβουλίου. Εργάζεται στο χώρο του Θεάτρου και του Πολιτισμού ανελλιπώς από το 1973. Συνεργάζεται με το **Κ.Θ.Β.Ε.** από το 1999. **Είναι μέλος** της διοίκησης του Σωματίου Ελλήνων Ηθοποιών-Σ.Ε.Η. και **σύμβουλος** Κρατικών Θεάτρων, από το 2000.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΡΟΥΦΑΣ (ηθοποιός)

Σπουδές: Διοικητικού-Οικονομικού. Βυζαντινής μουσικής και πυγμαχίας. Δραματική Σχολή Θεάτρου Εμπρός. Έχει διδάξει πυγμαχία (συμμετοχή Εθνική Ελλάδος παιδων – εφήβων). Συμμετείχε στις **χοροθεατρικές** παραστάσεις: *Ρηγμίνα* (Μέγαρο Μουσικής Αθηνών), *Πίπτων* (Ομάδα Ανάλια) και στις **θεατρικές παραστάσεις:** *Ο κύκλος με την κιμωλία* (Άζτακ, Κυβερνήτης Αμπασβίλλυ, Ηγούμενος), *Το μεγάλο μας τσίρκο* (Αφηγητής Ρωμιός). Με το **Κ.Θ.Β.Ε.:** *Το θάνατο νερό* (Βασιλόπουλο, Γέρος Βασιλιάς), *Αρκαδία* (Βάλενταιν Κάβερλι), *Ο Αρχοντοχωριάτης*, *Η ωραία Ταϊλάνδη* (Βρασίδης), *Ειρήνη*, *Ο πειρασμός* (Γ. Δρογκάς). **Συνεργάστηκε με τους σκηνοθέτες:** Μ. Τσούτη, Κ. Κλάγκο, Τ. Ράντζο, Κ. Αρβανιτάκη, Γ. Ιορδανίδη, Π. Μιχαηλίδη. Συμμετείχε στην **τηλεοπτική σειρά Ροζ-Μοβ** της Μ. Παπαοικονόμου και στην **κινηματογραφική ταινία Ένας ήρωας στη Ρώμη** του Π. Αγγελόπουλου.

ΜΙΛΤΟΣ ΣΑΜΑΡΑΣ (ηθοποιός)

Σπουδές: Δραματική Σχολή Βεάκη. **Συμμετείχε στις παραστάσεις:** *Ερωτόκριτος* (Πολύδωρος, Θέατρο Ήλιου), *Φορτουνάτος* (Μποζίκης, Δημοτικό Θέατρο Ρεθύμνου), *Άργος*, *ο πολύχρυσος κύκλος* (Πυλάδης, Θέατρο Κνωσσός), *Τερέζα* (Μαρτσέλλο, αφηγητής, ΔΗ.ΠΕ.ΘΕ. Κομοτηνής), *Το χειμωνιάτικο παραμύθι* (Χρόνος, Αυτόλυκος), *Ειρήνη* (Εθνικό Θέατρο). Με το **Κ.Θ.Β.Ε.:** *Σαμία*, *Playmobil* (Μάνος), *Εκάβη-Κύκλωπας*, *Λυτρωμένοι* (Μπάρι), *Φυγή* (Νέος μοναχός, Αντουάν), *Ηρακλής*, *Ο καλός άνθρωπος του Σετσουάν* (Βανγκ), *Αντιγόνη* (Φαντάρης, Αντώνης), *Βάτραχοι*, *Εφιάλτες*, *Goldbloom* (Μάνος, Θέατρο Άλεκτον), *Τρωάδες* (Πύρρος, Εταιρεία Θεάτρου Μηχανή), *Αυτός ο μεγάλος μικρός Σίτος Σιταράκης* (Σίτος, ΔΗ.ΠΕ.ΘΕ. Κοζάνης), *Death Valley Junction* (Μπιτ) και *Αθωότητα* (Φαντούλ, Studio Πρώτες Ύλες).

Υπεύθυνοι παράστασης

Οδηγός σκηνής
Κωνσταντίνα Ματζίρη

Μηχανικός σκηνής
Γιώργος Αντωνιάδης

Εργάτης Σκηνής
Ηλίας Παπαλεξανδρίδης

Ηλεκτρολόγος σκηνής
Διονύσης Κλειδέρης

Χειριστής κονσόλας φωτισμού
Κωνσταντίνος Θωμάς

Χειριστής κονσόλας ήχου
Νίκος Τσολάκης

Φροντιστής
Νίκος Τραμουντάνας

Ενδύτρια
Κυράννα Μήτσα-Δελλή

Ειδικές κατασκευές
Φάνη Παραλή, Γεωργία Παραλή, Αθηνά Πουρέα,
Ανδρέας Παρασκευόπουλος

Κατασκευή σκηνικών & κοστούμιών
Εργαστήρια Κ.Θ.Β.Ε.

Το προσωπικό υποδοχής
του Κ.Θ.Β.Ε. ντύνει η εταιρία

Εισιτήρια για τις παραστάσεις του Κ.Θ.Β.Ε. προ-
πωλούνται (εκτός των ταμείων του θεάτρου)
και σε όλα τα καταστήματα i-stores.
(Τηλ. 801-11-151617)

Κρατικό Θέατρο Βορείου Ελλάδος

όνειρο καλοκαιρινής νύχτας

Ουίλιαμ Σαίξπηρ

Θεατρική περίοδος 2006-2007
Αριθμός δελτίου 551 (148)

Τμήμα Εκδόσεων και Δημοσίων Σχέσεων Κ.Θ.Β.Ε.

Υπεύθυνη: Ιφιγένεια Ταξοπούλου

Τομέας Εκδόσεων

Επιμέλεια εκδόσεων: Ελπίδα Βιάννη

Επιμέλεια ύλης: Σοφία Ευτυχιάδου

Γραφιστική επιμέλεια: Ελένη Ματζίρη

Φωτογραφίες δοκιμών: Κώστας Αμοιρίδης

Παραγωγή εντύπου: Μ. Διαμαντίδη

Ευχαριστούμε τον Ηλία Τσάκωνα και την Καλλιόπη Σίμου για τη συνεργασία τους στη φωτογράφιση της αφίσας.

Ευχαριστούμε την εταιρεία Of Actaeon's Kennel [Εδουάρδος Αποστολίδης & Χρυσή Αρνάκη] για την ευγενική παραχώρηση δύο λυκόσκυλων που χρησιμοποιήθηκαν στη φωτογράφιση των δοκιμών.

Το φωτογραφικό υλικό του προγράμματος προέρχεται από τις πηγές:

1. Dennis Kennedy, *Looking at Shakespeare: A Visual History of Twentieth-Century Performance*, 2nd ed., Cambridge University Press, Νέα Υόρκη 1993.
2. Wilhelm Hortmann, *Shakespeare on the German Stage: The Twentieth-Century*, Cambridge University Press, Νέα Υόρκη 1999.
3. Ναούμ Θεοδοσιάδης, *Τα ξωτικά*, Αρχέτυπο, Θεσσαλονίκη, 1998.
4. <http://en.wikipedia.org/wiki/Mandrake>
5. Κέντρο Μελέτης και Έρευνας του Ελληνικού Θεάτρου
6. Αρχείο Κ.Θ.Β.Ε.

Μέγας Χορηγός

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ΚΘΒΕ
ΚΡΑΤΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ
ΒΟΡΕΙΟΥ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΕΝΩΣΗ ΚΡΑΤΙΚΩΝ ΘΕΑΤΡΩΝ ΕΥΡΩΠΗΣ
www.ntng.gr

Χορηγοί επικοινωνίας

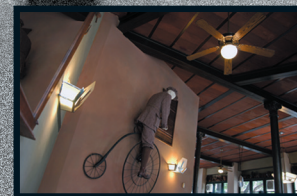
Με την υποστήριξη

90 χρόνια Ντορέ
16 χρόνια Ζύθος

ZYTHOS

πλ. τσιρογιάννη 7 τηλ: 2310 279010

ΑΠΟ ΤΟ 1990

κατούνη 5 Λαδάδικα τηλ: 2310 540284

maria kallas

Όταν αγγίζεις το τέλει,
δεν επιθυμείς τίποτα λιγότερο.

Les Lazaristes... η τέχνη της φιλοξενίας

Διαμονή 5 αστέρων στο ξενοδοχείο τέχνης & πολιτισμού της Θεσσαλονίκης

Les Lazaristes

A Domotel LUXURY HOTEL

Μέλος του ομίλου

Domotel.
HOSPITALITY MATTERS

A: Κολοκοτρώνη 16 | 56430 Θεσσαλονίκη | T: +30 2310 647400 | F: +30 2310 647484 | E: leslazaristes@domotel.gr

ΓΕΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΝΕΑΣ ΓΕΝΙΑΣ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

άφησε το δικό σου
σημάδι
στον κόσμο

Γενική Γραμματεία
Νέας Γενιάς

www.neagenia.gr

Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων

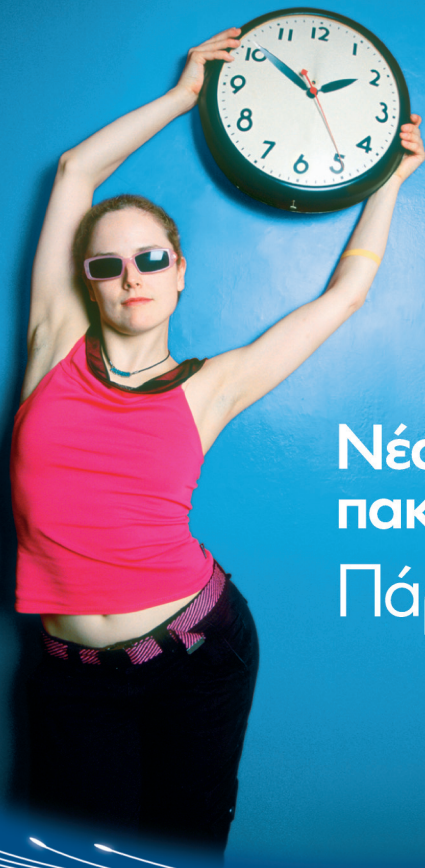
Αχαρνών 417, Αθήνα, τηλ.: 210-2599500 Fax: 210-2599507

info@neagenia.gr

Η πιο σταθερή μας σχέση

Νέα οικονομικά πακέτα χρόνου ομιλίας. Πάρτε το χρόνο στα χέρια σας!

Τώρα ο ΟΤΕ φέρνει στο σπίτι νέα οικονομικά πακέτα χρόνου ομιλίας που κάνουν την Ελλάδα μια γειτονιά. Εγγραφείτε σήμερα και μιλήστε αστικά και υπεραστικά σε οποιονδήποτε συνδυασμό, με ενιαία χρέωση ανά λεπτό. Επιλέξτε από τα 4 οικονομικά πακέτα χρόνου ομιλίας, αυτό που σας ταιριάζει και πάρτε το χρόνο στα χέρια σας!

ΟΤΕ **480**

480 λεπτά / 13,80 €

ΟΤΕ **600**

600 λεπτά / 17,00 €

ΟΤΕ **720**

720 λεπτά / 19,50 €

ΟΤΕ **900**

900 λεπτά / 24,00 €

Συμπεριλαμβάνεται ΦΠΑ 19%

Μηνιαίος χρόνος ομιλίας - χρέωση ανά λεπτό. • Ο συνολικός χρόνος ομιλίας ανά δίμηνο είναι ίσος με το διπλάσιο χρόνο του πακέτου που έχετε επιλέξει. • Ο χρόνος ομιλίας που δεν χρησιμοποιήσατε, δεν μεταφέρεται στο επόμενο δίμηνο.

ΕΝΗΜΕΡΩΘΕΙΤΕ ΤΩΡΑ!

Καλέστε στο **134** χωρίς χρέωση

.SH(OTE)P

www.ote-hop.gr

Σ Τ Α Θ Ε Ρ Η Τ Η Λ Ε Φ Ω Ν Ι Α & Ε Υ Ρ Υ Ζ Ω Ν Ι Κ Ε Σ Υ Π Η Ρ Ε Σ Ι Ε Σ

Σαμιωτάκης *catering*

Γαμήλιες δεξιώσεις, βαφτίσεις, παιδικά πάρτυ, επαγγελματικά γεύματα
ΛΑΓΥΝΑ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ ΤΗΛ. 23940 71230- ΓΡΑΦΕΙΑ ΠΟΛΗΣ: ΑΡΤΑΚΗΣ 6 ΤΗΛ.2310 942-032
e-mail: samiotakiscatering@yahoo.gr

OLYMPIC
AIRLINES

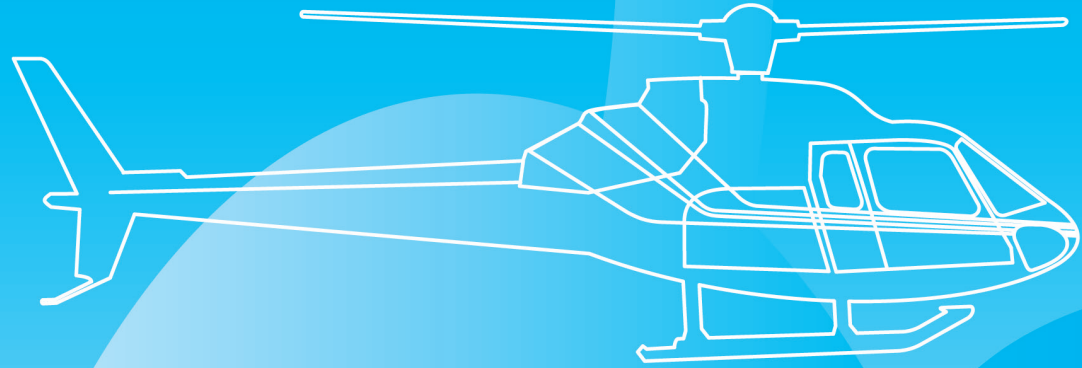
Embracing the world

Head Office
OLYMPIC AIRLINES s.a.
5th Km Spaton - Loutsas Ave. GR 19019 Spata
ATHENS - GREECE
Tel. +30 - 210 - 3569111, Fax. +30 - 210 - 3568925

www.olympicairlines.com

Ελικόπτερα

***Όταν το απρόσιτο γίνεται προσιτό
Όταν το αναγκαίο είναι και επείγον***

Για περισσότερες πληροφορίες και κρατήσεις επικοινωνήστε:
Τηλ.: **210-3565.200, 210-3565.202, 210.3565.203**
Fax : **210.3565.201**

Olympic Airways - Services / Art Studio

OLYMPIC
AVIATION

www.olympic-airways.gr

Ολοκληρωμένος Κύκλος Αεροπορικών Υπηρεσιών

Olympic Airways - Services / Art Studio

ΕΞΥΠΗΡΕΤΗΣΗ ΠΕΛΑΤΩΝ - HANDLING
ΕΜΠΟΡΕΥΜΑΤΙΚΕΣ ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ - CARGO
ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ - ΕΠΙΣΚΕΥΗ ΑΕΡΟΣΚΑΦΩΝ

ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗ

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ

ΕΛΙΚΟΠΤΕΡΑ ΟΛΥΜΠΙΑΚΗΣ ΑΕΡΟΠΛΟΪΑΣ

ΣΧΟΛΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ
ΧΕΙΡΙΣΤΩΝ ΟΛΥΜΠΙΑΚΗΣ ΑΕΡΟΠΛΟΪΑΣ

GALILEO HELLAS S.A.

ΟΛΥΜΠΙΑΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ ΚΑΥΣΙΜΩΝ Α.Ε.

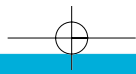
OLYMPIC INTOPLANE COMPANY S.A.

ΕΤΑΙΡΙΑ ΑΓΩΓΟΥ ΚΑΥΣΙΜΟΥ
ΑΕΡΟΔΡΟΜΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ Α.Ε.

Συγγρού 96-100, Αθήνα 117 41 * Τηλ. Κέντρο: 210 3569111 * www.olympic-airways.gr

UpSet!

 Δεν χρειάζεται να βάλετε τα καλά σας

 Κλείστε το κινητό σας κατά τη διάρκεια της παράστασης

 Βυθιστείτε στη θέση σας

 Απολαύστε και χειροκροτήστε

Το θέατρο χρειάζεται κι αυτό τη φροντίδα μας.

- Θεσσαλονίκη: Τιμισκλή 48-50, Τιμισκλή 64 (F Sport), Ερμού 14
- Αθήνα: Σταδίου 41, Ερμού & Βουλής
- Βόλος: Ερμού 164

